פרייז 25 גראשען XIV-טער יאָהרגאַנג „Należytość pocztowa uiszczona gotówką" „Radomer-Kielcer Leben" 7 (652) היינט 10 זייטען

Radom, dnia 12 Luty 1937 r.

ראַדאָם, פרייטאָג א. אדר תרצ"ז

טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

פאַראַחע פארבערײַ
און כעמישע פראַלניע
A.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
פיליעס:
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראַוּגוטטא 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

Wszystkim, którzy okazali nam tyle współczucia w czasie choroby i po stracie Najdroższego OJCA naszego

B. P. NAFTALI LEWI'EGO

oraz wzięli udział w odprowadzeniu drogich nam zwłok na miejsce wiecznego spoczynku, w szczególności Zarządowi Gminy Wyznaniowej Żydowskiej, Rabinatowi, Komitetowi Ostatniej Posługi i P. P. Lekarzom, składają z głębi serca wyrazy podziękowania

Pozostali w smutku

Dzieci i Rodzina

DR.

Ł. ROZENBLUM

akuszerja i choroby kobiece

przyjmuje od 10 do 12 rano
i od 4 do 7 wiecz.

ul. Zeromskego 5 tel. 16 - 30

Dr. S. HERTZ

przeprowadził się
z Żeromskiego 2
na MLECZNĄ 4

Przyjmuje od godz. 8 — 10 rano i od 4 — 8 wiecz. TEL. 13-90

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער פריינדין גאָלדע
צוליב'ן טויט פון איהר פאָטער

הירשל רייכבאַרד

זאלצבערג, פומאַן, ביעזשינסקי,
ראַפאַפאָרט, זילבערמאַן.

W Sobotę dn. 13 w Rest. „RZYM"

odbędzie się

DANCING

atrakcje **niespodzianki**

Całkowity dochód przeznaczony na „Chinuch Jełudim"

ווילט איהר האָבען קלאָרע, זויבערע חעש, נייע גאַרדעראָבעס, שנײ־ווייסע פאָרהאַנגען,
גייעט נאָר צו האַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70

Filje
Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערציינגט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט
פון דער שענער, עסטעטישער און פאכמענישער ארבייט.
ביליגע פרייזען! פינקטליכע אויספיהרונג
פאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערציינגט אייך
צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיצ. טעל. 70 - 19
פיליעס: זשעראמסקי 1, טראַוּגוטטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראָמסקי 59.

בושנו ונכלמנו.

מ. דעז.

ווי מען זאגט, איז אונזער שטאדט א דגול מרבבה. מיר האבען דא מלשינים אין יעדען ארט. און אין דער מידה פון עקשת פה איז נישט מבחין צו זיין בין טוב לרע. א גראפאמאן, א טריבון, א פסעאודא כלל-טהוער, א קאריעריסט, א פורים'דיגער שרייבער, א חמשה-עשר'דיגער זשורנאליסט — אלע זענען מלשין זה בכה ווזה בכה אויף דער ראדאמער גמינע. אייגער זוכט בארבע פינות העולם דעם שולדיגען פון נישט ערטיילען קאנצעסיעס פון כשר פלייש, א צווייטער שרייט געוואלד, אז מען האט משתיק געמאכט זיין רב, כאטש זיינע פארטייען האבען אלע רבנים געוואלט משתיק מאכען. און אלץ שטרעבט צוּמאכען פון ראדאם אנ'עיר הנדחת. די ווארשאווער יודישע פרעסע האלט שטארק פון דער לאזונג: משכני אחריך נרוצה און דערביי איז ברצותו מרחיב וברצותו מקצר. מיט איין ווארט: חכמה בחוץ תרנה

דעם גאנצען חד-גדיא קען מען נאך פערטראגען ביז ואתא תורא. אבער אז עס קומט דער 8-טער פון חד-גדיא און מ'פארגעסט וואס מ'זאגט א פאר מאהל אין טאג „ולמלשינים על תהי תקווה" און די „חוצבי עמודיהם שבעה" מאכען עפענטליך יעלות, אז מען צאלט זיי נישט שוין א פאר וואכען קיין פענסיעס, כאטש זיי נעמען צו דעם גאנצען איינקונפט פון שחט-הויז — איז עס שוין באמת נישט צו דערליידען און דעריבער מוז איך מיך ווענדען צו זיי מיט דעם ואתם תחרישון. צו די בעלי בתים פון שטאדט מיט ריבו ריבו ושעה ניבי. און פאר די איבריגע מלשינים בלייבט, זיי זאלען נעמען אויף זייער אדרעס דעם כל אדם כוזב.

די שוחטים רופען די ראדאם. גמינע צום ווארשאווער ראבינאט

ווי אזוי שטעלט זיך פאר דער סכסוך ארום די שוחטים-פענסיעס.

צווישען די שוחטים מיט דער גמינע הערשט לעצטענס נישט קיין איבריקע שלום ושלוה. מיר האבען שוין וועגען דעם, אייגענטליך, געשריבען אין פאריקען נומער פון אונזער צייטונג און יעצט ווילען מיר דעם ענין עטוואס ברייטער בעלויכטען.

אויפ'ן יאהר 1936 האט אין גמינע-בודזשעט פיגורירט 5500 זל. פאר יעדען שוחט. דערפאר האבען די שוחטים באניפיקירט א חוב, וואס זיי קומט פון גמינע צו 1400 זל. יעדער. די וואיעוואדסטוואַ האט דערנאך געקירצט און בעשטעטיגט נאר 4500 זל. א יאהר פאר א שוחט. אזוי ווי די רעדוקציע וואלט גורם געווען אז די באניפיקאטע פון חוב וואלט אוועקגעפאלן, האט פרעזעס דען זיך אליין בעמיהט צוריקצושטעלען די 5500 זל. אבער די אויפזיכטס-מאכט האט געשטעלט א קאנקרעטען בעפעהל, אז אויף להבא זאל די פענסיע נישט זיין העכער פון 4500 זל.

דעם דאזיגען שטאנדפונקט האט די מאכט פערנומען אין דער נארמאלער צייט פאר'ן שחיטה-געזעץ. צוליב פארזיכטיגקייט און, וועלענדיג אויסמיידען אנ'עוולה פאר דער גמינע און פאר די שוחטים, האט ה' דען זיך געשטעלט אין א דירעקטען קאנטאקט מיט די שוחטים און בעזונדערס גערופען זיינער צייט צו דעם צחעק א זיצונג פון די פארשטעהער פון אלע וואהל-ליסטעס, כדי זיך מתיעץ צו זיין, ווי אזוי צו בעהאנדלען די שוחטים - פראגע. היות ווי די איינגעלאדענע האבען אנגענומען אנ'אויסמיידענדיגע שטעלונג און האבען אויף דער שאלה קיין תשובה נישט געגעבען, און אויך די גמינע-פערוואלטונג אליין פון 6 מאן, האט זיך ביי יעדער קאנצעפציע געטיילט אויף א גלייכע צאהל שטימען — האט פרעזעס דען בעשלאסען אויפצוהאלטען דעם גאנצען בודזשעט פון הייניגען יאהר אויף א גאנצען מאנאט ספיציען, כדי דורך דער צייט צו איבערציינען זיך, וואס די שחיטה קען ברענגען און וואס די גמינע קען צאהלען. ווי עס האט זיך ארויסגעשטעלט, האט דאס שחט-הויז פון נסות און דקות געברענגט אין דערמאנטען מאנאט 1800 זל. פארוואס דאס איז אזוי, איז גאנץ פארשטענדליך. די שחיטה אויף כשר האט זיך גאר בעדייטענד פערקלענערט אזוי, אז אויף 7 שוחטים, קומט קוים אויס אויף יעדען צו שחט'ען צוויי בהמות א טאג דורכשניטליך. נעמענדיג די געשאפענע לאגע אין אלגעמיין האט ה' דען בעשלאסען די פראגע אזוי צו לעזען:

אוועקשטעלען פאר די שוחטים א מינימום-פענסיע פון 300 זל. א חודש יעדען, ד"ה 2100 א חודש פאר אלע 7 שוחטים. לויט דער הכנסה פון ספיציען אין דער סומע פון 1800 אין פערגלייך מיט די הוצאות. 2100 זל., איז שוין גלייך צו בעמערקען, אז די גמינע מוז צו דער מינימום-פענסיע אויך צוטראגען. אזוי ווי ס'איז אבער דא א האפנונג, אז די ווייטערדיגע חדשים וועלען זיך פערבעסערן און האפענדיג די גרעסטע שטרעבונג די שוחטים צוגעבען אלץ וואס גאר מעגליך איז, האט פרעזעס דען קאנסטרואירט דעם בודזשעט אויף אזא אופן, אז אויב די איינקונפט פון דער שחיטה וועט דעקען דעם מינימום-פענסיע 2100 זל. א מאנאט, וואס מאכט אויס 25,200 זל. א יאהר און אויך די איבריגע הוצאות וואס זענען געבונדען מיט דער שחיטה, ווי מנקרים, קאסירערס, השגחת הכשרות און עמעריטען, וואס בעטרעפען צוזאמען ביי 7800 זל. און אז נאכהער וועט די הכנסה זיין גרעסער — בעקומען זיי דעם עודף, ביז צום אויסגלייכען פון די 4500 זל. א יאר פאר יעדען.

שיינט זיך, אז דאס איז דער ליבעראלסטער און יושר'דיגסטער אויסוועג פון דער לאגע, וואס די שחיטה-גזירה האט פערשאפען. די שוחטים אבער ווילען נישט נעמען אין בעטראכט, אז פערהעלטניסמעסיג שטייגט זייער צאהל פיעל אריבער דעם ריכטיגען געברויך און אויך דאס וואס ביז 4500 זל. לאזט די גמינע פאר איהר גינסטען נישט איבער קיין איין פרוטה — און ווענדען אן נישט קיין לאיאלע מיטלען צו צווינגען דער גמינע צו דעם, וואס שרייט אריבער די מעגליכקייטען.

די שוחטים האבען זיך געווענדעט צום ווארשאווער ראבינאט און אין דער עפענטליכקייט מיט א גרונדלאזע בעשולדיגונג בכן די גמינע צאלט זיי ניט אויס קיין פענסיע, טראץ דעם, וואס זיי נעמען צו די גאנצע הכנסה פון שחט-הויז, און זיי רופען דעם פרעזעס דען לדין. ווי מיר הערען האט ה' דען בדעה צו מאכען א פלעביסציט אין דער פארם פון א מאסען-פערזאמלונג, אדער דורך איינלאדען בעלי-בתים פון שטאדט, זיי זאלען זיך ארויסזאגען וועגען די טענות פון די שוחטים.

ס'איז געווינשען אז די שטאדט זאל נישט בלייבען אפאטיש, נאר לאזען הערען איהר קול בנוגע א ענין, וואס דארף איהר אויך פעראינטערעסירען.

* * *

נעכטען דאנערשטאג האט די גמינע ערהאלטען אנ'אויפפאדערונג פון ווארשאווער ראבינאט צו קומען האלטען א דין-תורה מיט די שוחטים. אויף דעם האט דער פרעזעס געענטפערט, אז די דין-תורה מוז אויפגעהאלטען ווערען ווייל ער וויל פריהער אנפרעגען דעם דעת הקהל, אויסהערענדיג די מיינונג פון דער שטאדט.

אויף איבערמארגען זונטאג ווערט גערופען אין דער גמינע א גרויסע אסיפה פון בעלי-בתים.

שטענדיג אלציינס.

דער בעסטער אופן צו פערזיכערען זיך א וואוילשטאנד, איז אהן צווייפעל אינטענסיווע און אנגעשטרענגטע ארבייט, אריענטאציע-פעהיגקייט און פאך-קענטניש. דאס נאטירליכע שטרעבען פון א מענש איז אבער דער ווילען צו ערווערבען זיך אזעלכע מיטלען, אז אויסער צו בעפרידיגען די לויפענדע אויסגאבען, זאל ער זיך נאך קאנען פערזיכערען די צוקונפט, ווען ער וועט שוין ניט קענען ארבייטען אזוי אינטענסיוו.

פערשידענע מיטלען ווערען דערצו אנגעווענדעט. א טייל ווילען זיך ערווערבען א פערמעגען דורך פינאנס אפעראציעס, אנדערע פראבירען זייער גליק אין שפילען. אבער איין שפיל קאן באמת ווערען דער קוואל פון פערמעגליכקייט: נאר די שפיעל גיעט א גאראנטיע פון אנ'ערליכען אויסגאנג און איז נישט אבהענגיג פון קיין שווינדעלע מאכינאציעס, פון קיין שטימונגען, פון דער זון, אדער וועטער.

דער וועג, אויף וועלכען עס געהט דאס מזל פון שפילער אויף דער מלוכה-לאטעריע, איז נישט קיין צו ווייכער און נישט קיין צו הארטער, נישט קיין לייכטער און נישט קיין שווערער: ער איז דערווייבער פאר אלעמען און פערזיכערט גלייכמעסיג פאר אלעמען די שאנסען.

אמזיכערסטען און אמקלוגסטען איז דעריבער צו קויפען א צעטעל צו דער ערשטער קלאס פון דער אכט און דרייסיגסטער לאטעריע און ריכטען זיך אויף א געווינס. מעגליך, אז ס'וועט שוין לאנג נישט אויסקומען צו ווארטען אויפן פערווירקליכען פון די האפנונגען, ווייל די ציהונג הויבט זיך שוין אן דעם עכצעהנטען ה. ח.

א רעוויזיע איז גמינע וועגען וואהל מאטעריאל

זונטאג איז געווען א רעוויזיע אין גמינע וואס אנבעלאנגט דעם וואהל-מאטעריאל.

די רעוויזיע האט דורכגעפירט דער רעפערענט פון סטאראסטווא ה' פיעשכאלסקי.

נאכט-דיזשור פון דאקטוירים

פון דאקטוירים פעראיין בעט מען אונז צו מעלדען, אז ס'איז געגרינדעט געווארען א נאכט-דיזשור פון דאקטוירים, וועלכער וועט ווערן טעטיג פון 15 ז ה. ח.

די אדרעסען פון די דיזשורירענדע דאקטוירים ביינאכט וועלען זיין אנגעוויזן אין די פאליציי קאמיסאריאטן, אין די אפטייקען און אין דער פרעסע.

געזעל. „ארט" פון דער

די צענטראלע פון „ארט" אין ווארשא האט געגעבען אנ'עמפפעהלונג דער היגער אבטיילונג צו דינגען א לאקאל פון 4 צימערען אויף קורסען. פארלויפיג ווערט נעברענגט ווערען אין בעוועגונג דער קורס פאר קאנדיראטען אויף געזעלען-עקזאמענס און דיספענז.

חנה בראז איז ראדאם

אויפ'ן צווייטען שבת דעם 20-טען ה. ח. וועט ראדאם האבען א פנים חדשות. עס קומט אויף איין אויפטריט די בעגאבטע און טאלאנטפולע יודישע ארטיסטין און רעציטאטארקע חנה בראז.

חנה בראז ווײלט אין פוילען א קורצע צייט נאך א טורנעע איבער אייראפע, אבער שוין אין דער קליינער צייט האט זי בעוויזען צו ערווערבען זיך אנערקענונג פון בעסערען יודישען טעאטער-עולם.

חנה בראז איז היינט דער גאסט פון ווארשא, וואו זי טרעט-אויף ערפאלגרייך אין יודישען ליטעראטען און זשורנאליסטען-פעראיין.

ר' נפתלי לעווי נ. ע.

היינטיגע וואך איז געשטארבען דער בעקאנטען און חשוב'ער ראדאמער איינוואהנער ר' נפתלי לעווי.

ר' נפתלי לעווי איז געבוירען געבוירען געווארען אין פשיטיק, ביי רעליגעז-יודישע עלטערען, וועלכע האבען זיך גערעכענט צו די חשובי העיר. בעקימענדיג א יודישע און וועלטליכע ערציהונג, האט ער דאס זעלבע איינגעפלאנצט אין זיינע קומענדיגע דורות. נאך דער הייראט מיט דעם אייניקעל פון זיינער צייט אין ראדאם גוט-בעקאנטען כלל-טוהער און מיטבויער פון דער היגער שוהל, ר' חיים ירמיה קארמאן, האט זיך ר' נפתל"י בעזעצט אין ראדאם. אין יענע יאהרען איז ער געווען צווישען די ערשטע פיאנערען, וואס האבען פערשטאנען צו ערציהען די קינדער אין יודישען גייסט און גלייכצייטיג זיי צו געבען וועלטליכע בילדונג. ער האט אויף דעם געווידמעט פיעל כח און ענערגיע ביי זיינע בעשיידענע פערדינסט-מעגליכקייטען. אין שטאדט האט מען תמיד געשמועסט, אז די לעוויס, דאס איז זעהר אנ'אינטעליגענטע, נאציאנאלע און איידעלע פאמיליע.

דער פערשטארבענער האט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין בראווען כאראקטער ליב געהאט צו טוהן טובות יעדען איינעם און געווען א גרויסער ערליכער מאן. דערפאר האט ער זיך ערווארבען פיעל גוטע פריינד, צווישען יודען און קריסטען, וועלכע זענען איהם אויך געווען איבערגעגעבען.

ר' נפתלי לעווי האט געהערט צום עלטערן בעסערן דור, וואס ווערן ליידער אלץ זעלטענער און זעלטענער. תנצבה.

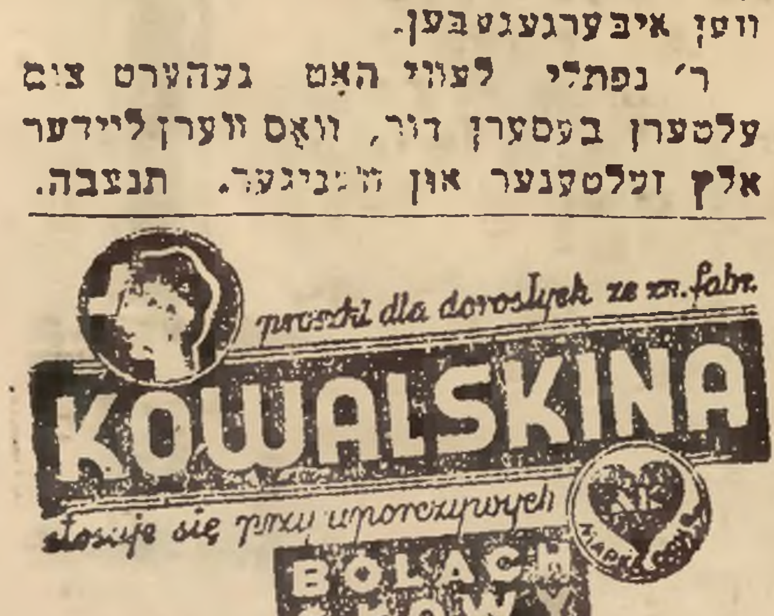

קאנגרעסען.

מיר האבען לעצטענס געהאט אין פוילען דריי קאנגרעסען: קאנגרעס פון די פראפעסיאנעלע פאראיינען, פויערים קאנגרעס און איצט דעם קאנגרעס פון פ. פ. ס. אין ראדאם.

נאטירליך האבען אט די אלע קאנגרעסען גידארפט זיין דער אויסדרוק פון דער איצטיגער סיטואציע אין לאנד. זיי האבען געדארפט אויך לאזען הערען זייער שטים וועגען דער אנטיסעמיטישער העצע אויף דער פוילישער גאס און די פארמען, וואס זי האט לעצטענס אנגענומען.

ליידער האט זיך גראד אט די שטים ניט געהערט. בלויז אויפ'ן איצטיגן קאנגרעס פון פ. פ. ס. האט מען יא גערעדט מכח דער ראסען - העצע, אבער ווייזט אויס, אז מען וועט בלויז בלייבען ביים רעדען.

די פ. פ. ס. איז אמאל געווען די שטארקסטע און איינפלוסרייכסטע פארטיי אין פוילען, דערצו נאך א סאציאליסטישע. זי האט רעאגירט אויף אלע רעאקציאנערע דערשיינונגען סיי אין צארען רוסלאנד, סיי אין בעפרייטען פוילען.

אבער מיט דער צייט איז אט דער שטריך ביי דער פ. פ. ס. ווי אפראפירט געווארען. יאהרען, אז ס'גייט אן אין פוילען אנ'אומדערהערטע און געפערליכע העצע קעגען יודען מצד דער ענדעציע און די פ. פ. ס. האט געשוויגען.

די פ. פ. ס. האט אליין ניט געשפירט ווי זי טוט זיך דערמיט שאדען. איהר פארפולאריטעט צווישען די מאסען איז געווארען שוואכער. איהר ארט האבען אנגעהויבען פארנעמען פארשיעדענע ענדעקישע ריכטונגען פון איין זייט, און פון דער צווייטער, האבען די סאנאציע-קרייזען געירשנט א טייל פון דער פוילישער ארבעטערשאפט. די פ. פ. ס. האט זיך דערשפירט, ווי פון איהרע הענד רוקט זיך ארויס דער רודער.

זי האט פארלארען איהר אמאליגען גלאנץ, איהר גרויסע ווירקונג אויף די מאסען. די לעצטע האבען זיך געלאזט בעאיינפלוסען פון אנדערע פאליטישע לאזונגען.

די פ. פ. ס. האט דאס לעצטענס דערשפירט. זי האט דערשפירט, ווי זי פארלירט אונטער זיך דעם באדען, ווי זי ווערט אן די סימפאטיע, אפילו ביי סאציאליסטישע פארטייען פון די אנדערע נאציאנאליטעטען. מען האט כסדר געמאנט: התכן? ביי אזעלכע ערנסטע געשעהענישען, ביי אזעלכע אומדערהערטע אנטיסעמיטישע ארויסטריטען הערט מען ניט די פוילישע סאציאליסטישע שטים?

די פ. פ. ס. האט ענדליך דערפילט, אז זי שטייט ביי א ברעג און זי האט באשלאסען זיך צו ראטעווען דורך באנייען איהרע אמאליגע לאזונגען, וועלכע פלעגען אמאהל מיטרייסען מאסען.

איינער פון די לאזונגען איז אויך געווען דער קאמף געגען אנטיסעמיטיזם. ער איז איצט אויפגעשוואומען אויפן ראדאמער קאנגרעס.

מיר זענען נישט קיין מאמינים אין ווערטער, מיר גלויבען מעשים. דאס וואס מיר הערען אויפן פ.פ.ס.ישען קאנגרעס וועגען אנטיסעמיטיזם אין פוילען איז טאקע גאנץ שיין גע'דרשנט. אבער ביז מקיים זיין איז נאך ווייט. מיט דרשות אליין וועט פ. פ. ס. דעם אנטיסעמיטיזם נישט בעקעמפען. זי דארף עס טאהן אויך דורך מעשים.

מיר ווילן גלויבען, אז פ. פ. ס. וועט דאסמאל נישט בלייבען ביים דרש'ענען אליין. הגם מיר האבען זיך, אמת, אין דער פראקטיק פיל מאל ענטוישט אין דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי ווען ס'איז געקומען צו דער יודען-פראגע, צו דער פראגע פון קאמף געגען אנטיסעמיטיזם. אבער מיר ווילען נישט זיין אויף אזוי פיעל שלעכט און דאסמאל פעראורטיילען איהר אינגאנצען, נאכדעם ווי זי טהוט תשובה און שלאגט זיך עפענטליך „על חטא", ווען אין נאמען פון שיער א האלבען מיליאן פוילישע ארגאניזירטע ארבייטער ווערט אנגעזאגט א קאמף דעם ראסען - האס אין פוילען.

לאמיר דאסמאל לאזען אונזערס איבערגיין און אבווארטען און זעהן, ווי די פ. פ. ס. וועט רעאליזירען אין לעבן איהרע בעשלוסען און רעזאלוציעס וועגן באקעמפען דעם אנטיסעמיטיזם. לאמיר נאך האפען, אז דאס געוויסען פון דער פוילישער סאציאליסטישער פארטיי איז נאך נישט אינגאנצען אפגעטעמפט, נאך וועט עס זיך אויפוועקן.

הלואי זאלען מיר זיך ווידער נישט ענטוישען.

א. י. ג.

וועגען א ליצעאום ביי דער יודישער
גימנאזיע „חובבי דעת" אין ראדאם.

לעצטענס האט דער וויזיטאטאר ה' גאלעצקי, וועלכער איז אויך לייטער פון דער 2-ער אבטיילונג אין קראקאווער קוראטאריום, בעזוכט די גימנאזיע „חובבי דעת" אין ראדאם.

דער וויזיטאטאר האט אויסגעדריקט זיין צופרידענהייט צוליב דעם הויכען פעדאגאגישען ניווא פון די לימודים; ער האט זיך אויך זעהר פסראינטערעסירט מיט די פרישע אינוועסטיציע, וועלכע די לייטונג האט געמאכט אויפן היינטיגן שוהל-יאהר צ. ב: ווארשטאטען צו האנט-ארבייט, כעמיש-פיזישע לאבאראטאריע, זאאלאגיש - באטאנישע לאבאראטאריע. דער פארגרעסערטער לאקאל און די אינוועסטיציעס, וועלכע האבען אבגעקאסט א היבשע סומע געלד, האבען אויפן וויזיטאטאר געמאכט א גוטען איינדרוק.

די לעצטע בעזוכען פון די וויזיטאטארען האבען א גרויסע בעדייטונג פארן שול-וועזען. ווי בעוויסט געהט אין נעכסטען שול יאהר אריין אין קראפט דאס געזעץ וועגען ליצעאומס. אין נעכסטען שול-יאהר וועט נאך זיין טעטיג די אכטע קלאס פון אלטען טיפ (די לעצטע גימנאזיאל-מאטורע) ווי אויך די ערשטע קלאס פון ליצעאום. דאס ליצעאום וועט בעשטיין פון צוויי קלאסען, וואס ענטשפרעכען די פריהעריגע 7 און 8 קלאסען.

פון מאסגעבענדע קוועלען בין איך נעוואהר געווארען, אז פון דער שול-מאכט וועט נישט זיין קיין שום מניעה, צו ערלויבען די לייטונג פון דער יודישער גימנאזיע צו פיהרען א ליצעאום, מיט דעם בעדינג אבער, אז דער לאקאל וועט נאך פערגרעסערט ווערען און ס'וועלען נאך אינסטאלירט ווערען עטליכע ארבייטס-ווארשטאטען. ס'איז דעריבער ביי דער גימנאזיע ענטשטאנען א ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע וועט זיך פארנעמען מיט שאפען פינאנס מיטלען די זאך אדורכצופיהרען.

אין דער קאמיסיע נעהען אריין פאלגענדע פערזאנען: פרוי ליפשיץ, ה"ה פאביאן לאנדוי, א בארענשטיין, ר. האלצקענער, ב. רייך, ה. בארער, ניידיק טענענבוים. מצד דעם עלטערן-קאמיטעט ווערען דעלעגירט די פרויען: אדלער און פישמאן.

ס'איז א געבאט פון דער שעה! א יודיש ליצעאום מוז אנטשטיין אין ראדאם ווייל וואס וועט טוען די יודישע יוגענד אין ראדאם נאכ'ן ענדיגען די גימנאזיע פון נייעם טיפ? וואו וועט ער געהן?

מיר פארהאפען, אז די יודישע געזעלשאפט אין ראדאם וועט זיכער אנטקעגן קומען די פערזאנען, וועלכע זענען אריין אין די קאמיסיע און זיי בייהילפיג זיין ביים אדורכפיהרען די געלד-אקציע לטובת דעם ליצעאום.

מיר זענען זיכער, אז די פינאנס-מיטלען וועלען געשאפען ווערען. און דאן וועט די קאנצעסיע צו פיהרען א ליצעאום זיין א געשעהענער פאקט.

א פאטער.

דער דאקטאר האט געכאפט א גריפע!...

פון י. אבערזשאנעק

דער דאקטאר איגרעק קענט איהר דאך. א וואויל מענשעל, א טייערער מענשעל, זייד און אטלאס, א חוץ וואס ער איז א גוטער מענש, איז ער א גוטער דאקטאר. אייגענטליך, וואלט ער געקענט זיין א גוטער סעקוועסטראטאר, ווייל ער איז א גוטער זוכער, און, אז ער זוכט-געפינט ער.

וואס א שטייגער האט ער ביי מיר שוין נישט געפינען. בין איך צו אים געגאנגען מיט ווינטער-ביילען, האט ער ביי מיר געפונען... נירען. ער האט אזוי לאנג געזוכט, ביז ער האט עפעס געפונען. האב איך אנימעלטען געהאט אביסעל אבגערויטעלט אין האלז, האט ער געפונען— לעבער, האט ביי מיר אביערעט א פינגער פון פיס, האט ער אונטער די קניע דערטאפט- שליעפע קישקע. ער האלט פון „יגעתי ומצאתי" - אז מ'זוכט געפינט מען. נו, זוכט ער אזוי לאנג ביז ער געפינט.

איז ער, דער אייביגער זוכער, מיין הויז דאקטאר. ווי עפעס, שיקט מען נאך איהם און אזוי ווי ער איז א טייערער מענש, אנ'איידעלער מענש, זייד און אטלאס, קומט ער אויף יעדען רוף. ער איז שוין אזוי היימיש, אז ער קומט גלאט אזוי, א קוק-טון וואס ס'הערט זיך און אגב ביי דער געלעגענהייט גיט ער סתם אזוי א טאפ, א זוך, אפשר וועט ער עפעס געפונען. איך בין שוין אזוי בעקאנט מיט אים אז איך ווייס שוין פריהער, וואס ער וועט זאגן. קומט ער אריין אין שטוב, ציה איך מיך אויס אויף דער קאזעטקע, און איידער וואס ווען, דרעה איך מיך איבער מיט דעם, כ'בעט איבער אייער כבוד" ארויף און אזוי ווי ער נעהמט ארויס די „סלוכאווקע", הויב איך באלד „אן „דעכען". כ'ווייס ווען מ'דארף „טיף דעכען" און ווען מ'דארף אינגאנצען אויפהערען צו „דעכען". אפגעפערטיגט זיך מיט דער לינקער זייט, דרעה איך מיך אליין איבער אויף דער רעכטער זייט, שטעק אליין ארויס די צונג. נעמט ער ס'לעפלע אריינציקוקען אין האלז, ווארט איך נישט ביז ער וועט מיך הייסען, און מאך אליין:

א—א—א—א—א

איך בין שוין אזוי בעקאנט מיט איהם אז איך ווארט נישט ביז ער הייסט מיך עפעס טון. איך טו אלץ אליין. אפילו זיינע רעצעפטען זענען מיר אויך שוין בעקאנט. איך וויים פריהער, וואס ער וועט מיר געבען.

די היינטיגע וואך, האט זיך מיין יודענע געפיהלט אביסעל דאסיג, ס'האט איהר אביסעל ג ע ש ט א כ ע ן, אביסעל געבראכען, אביסעל געהוסט און אביסל געניסט. בין איך דאך אליין א פראפעסאר בין איך גלייך אוועק צו מיין הויז-דאקטאר

— פראשען , וועמען דארפט איהר — פרעגט מיך די שיקסע ביי דער טיר:

– וואס הייסט, וועמען? אייך דארף איך נישט — דעם דאקטאר דארף איך.

– „דאקטאר ניע פשימאיע" – האט זי מיר געגעבען אבפארטיג-געלד.

– „צא זנאטשי?" – האב איך געפרעגט

– „פאן דאקטאר לעזשי" – האט זי מיר ערקלערט.

– „שפי?"

— „ניע שפי, לעזשי ווילוזשקו".

— „לעזשי? טא ניעך ווסטאניע!"- האב איך איר געענטפערט.

— „פשעפראשאם באדזא, דאקטאר לעזשי נא גריפע!"

– „נא גריפע? דאקטאר נא גריפע? – האב איך נישט פערשטאנען, וואס זי באלעבעטשעט. א דאקטאר קען אויך קראנק זיין אויף א גריפע? און אפשר טאקע, אפשר איז ער טאקע קראנק, דארף מען דאך איהם טאקע מבקר חולה זיין. פארט א היימישער מענש. ווי שטעהט עס געשריבען, אז אייביג מוז איך זיין קראנק און ער געזונד, פארוואס זאל אמאל נישט זיין פערקעהרט? פארוואס זאל ער אייביג קומען צו מיר, מיר געבען עצות, פארוואס זאל איך נישט אמאהל קומען צו איהם געבען עצות? בין איך טאקע אריין צו איהם אין שלאף-צימער מבקר חולה זיין.

איך קום אריין און גיב א קוק אויף איהם און איך בעקום גרויס רחמנות אויף אים... דעם האלז געבונדן מיט וואטע, דעם קאפ פערבונדען מיט א האנטוך. ליגט אין נאכט-העמד, מיט א בעוואקסענע טראמבע, בלייך ווי די וואנד – פונקט אזוי ווי איך זעה אויס, ווען ער קומט צו מיר.

– גוט מארגן, הער דאקטאר! האב איך געזאגט מיט דעם זעלבען טאן, ווי ער

בית־שאָן לעבט אויף.

ירוחם לעווין.

עפולה

ספּעציעל צום „ראַדאָמער קעלצער־לעבען"

א וויכטיגע ראָטע איז צוגעקומען צו דער געשיכטע פון ישוב: די טעג זענען געגרינדעט געוואָרן די ערשטע ווידלוננס־פונקטען אויפ'ן קרן־קימת־באָדען אין בית־שאָן־געביט. דווקא אין דער אומגעבונג פון בית־שאָן, א שטאָדט, וועלכע פערמאָגט לעצטענס נאָר איין איינציגען יוד, בוכשטעבליך אויף א רפואה (דער יודישער בן־יחיד איז א דייטשער דאָקטאָר, וועלכען די אַראַבישע תושבים פון בית־שאָן דאַרפען האָבען) זענען געגרינדעט געוואָרען די נייע ישובים. ס'האָט זיך פון דאָס ניי ענטפלעקט דער חלוצישער גייסט פון דער יודישער יוגענד. און די נייע עליה איז ענליך צו דער אַלטער, אין נחמיה'ס צייטען: זיי זענען בערייט מיט איין האַנד צו בויען און מיט דער אַנדערער צו שיצען זיך. א טייל פון די וואָס קומען זיך בעזעצען אויפן נייעם באָדען געהערען צו דער מיליציע, אזוי גערופענע „גאַפירען", וועמען ס'איז אָפיציעל דערלויבט צו טראָגען געוועהר. איינע פון די ערשטע אויפגאַבעס אין נייעם פלאַץ איז: אויפצושטעלען א שוץ־מויער פון דאָפעלטע וואַנד מיט שטיינדלעך צווישען זיי. עס ווערט אויך גלייך איינגעאָרדענט א פּראָזשעקטאָר אויף א הויכען טורם. פון וואַנען עס זעהט זיך דער גאַנצער עמק אַרום און אַרום.

די נייע מתישבים הויבען אָן אַלץ פון בראשית: נאָך נישטאָ קיין וואַסער־אינסטאַלאַציע, נישטאָ קיין סאַניטאַרע איינריכטונגען, נישטאָ קיין בעלייכטונג, נישטאָ די בעקוועמליכקייטען, צו וועלכע „סאָטעס־קינדער" זענען געוואוינט פון דער היים. אמת, טעכנישע פעהיגקייטען און אַדמיניסטראַטיווע פּראַקטיק זענען שוין דאָ אין די עמק־ישובים. די שכנים פון די נאָהענטע קבוצים קומען צו הילף: איין משק שיקט סטאָלאַרעס, דער אַנדערער — טראַקטאָר־פיהרערס; פון איין פלאַץ קומט אָן אַן אינזשיניער, פון אַ צווייטען — א קעכין, א ספּעציאַליסטין. אין פערלויף פון גאָר א קורצער צייט אָרדענט מען זיך איין. נישט אומזיסט זענען אַוועק אזויפיל יאָהרען, וואָס די אַרבעט־ישובים האָבען געצאָהלט „רבי געלד" פאַר אויסלערנען די תורה פאַר ראַציאָנאַלער אַרבייט אין פעלד און אין שטוב.

די נייע זידלער זענען ס'רוב חלוצים, פול מיט יוגענד־גלויבען אין זייערע כוחות, אין דער צוקונפט פונ'ם פאָלק. זיי האָבען שוין אָבער בעוויזען אויסצולערנען די דערפאַרונג פון זייערע פאָרגענגער און דאָס קומט זיי שטאַרק צו נוץ אויף זייער נייעם לעבען־יועג. נאָך א קורצער צייט ווערט דאָס לעבען נאָרמאַליזירט, ריכטיג, ווי די תושבים פון די נייע ישובים וואָלטען גאָר קיין „גרינע" קיינמאָל נישט געווען...

שווער איז נאָר אין די ערשטע טעג. אויסער די געוועהנליכע שוועריגקייטען, וועלכע זענען פערבונדען מיט דער שאַפונג פון א „יש מאין" — א נייעם ישוב אויף א וויסטען פלאַץ, וואו מ'דאַרף אַלץ אָנהויבען פון בראשית — אויסער דעם קומען נאָך צו נאַטור־שטערונגען.

ד ע ם ע ר ש ט ע ן ק י ב ו ץ („תל עמל"), וועלכער איז אַרויף אויפ'ן באָדען פון בית־שאָן, האָט געשפּילט די הצלחה, וואָס דער עליה־טאָג איז אויסגעפאַלען אין אַ שענעם וועטער. אַלץ איז פערטיג געוואָרען איינס־צוויי. אַנדערש איז אָבער געווען דער גורל פון דעם צווייטען קיבוץ („השדה"), וועלכער איז אַרויף אויפ'ן באָדען סוף טבת. געראָדע איז דער יאָהר תרצ"ז זעהר רייך אין רעגען אין ארץ־ישראל. די זון האָט ווייניג געשמייכעלט דעם ווינטער. דריי מאָל האָט מען אָבגעלענט די עליה פון קיבוץ „השדה" אויפ'ן באָדען, צוליב'ן שלעכטען וועטער. דאָ זיצען עטליכע צענדליג חברים און חברות און וואַרטען מיט אומגעדולד אויפ'ן גליקליכען טאָג. צום סוף איז אויסגעפאַלען א מזל'דיגער טאָג דינסטאָג כ"ב טבת, ס'איז ענטגילטיג בעשטימט געוואָרען דער טערמין, נישט אויף צו ענדערען. שוין פון פריהמאָרגען אָן זענען די הימלען געווען פערברוגז'ט.

מ'האָט אָבער אנגעהויבען דאָס טראַנספּאָרטירען. מיטאָג־צייט — מען האָט נאָך ניט בעוויזען פיעל אָבצוטאָן — איז דער אומגעוואונשענער גאַסט — דער רעגען — דערשינען מיט גרויס רוגז. דאָך האָט מען די אַרבייט נישט איבערגעריסען: ס'איז אויך נישט געווען קיין פלאַץ, וואו צו זוכען שוץ פון רעגען. לכתחילה איז גאָר קיין איין געדעקטער צריף נישט געווען. מען זאָגט אָבער: „איינער אין פעלד — האַלט נישט קיין מלחמה" אָבער א סך צעהנדליגער אין פעלד — קענען שוין יאָ מלחמה האַלטען, אפילו מיט דער נאַטור אליין. דער רעגען האָט געגאָסען און מ'האָט דראָטען געצווינגען פאַר דער פערצוימונג. מענשען זענען אויסגענעצט געוואָרען און נישט אויפגעהערט צו אַרבייטען ביי די צריפים־אויפשטעלען.

דער טראַנספּאָרט איז שטאַרק בעשווערט געוואָרען און פון אַלץ האָט זיך געשלעפּט א ליימיגע בלאָטע. דאָך איז פערטיג געוואָרען ביז נאַכט א צריף, וואו ס'האָבען זיך געקענט אויסרוהען די פערבליבענע מענשען. די נאַכט האָט אָבער געמוזט פערוואַנדעלט ווערען אין א ליל־שמורים, ווייל קיין בעטלעך זענען נאָך נישט געווען. „לאָ ינום ולא יישן שומר־ישראל". אין ווייטער וואָך־נאַכט האָבען די חברים פון נייעם יודישען ישוב געוואוסט און געפיהלט, אז זיי טראָגען אויף זיך א שווערע, אָבער אנגענעהמע לאַסט פון אויסבויען א נייעם פונקט פאַר'ן יודישען פאָלק. אין די שפּעטערדיגע צייטען וועלען אַלע שוועריגקייטען אָבטרעטען אויפן הינטערגרונד. פאַר די קומענדיגע דורות וועט דערצעהלט ווערען וועגען א נאַכט פון „יציאת מצרים", פון שפּאַלטען דעם ים פון דער עמק־בלאָטע צום אויסבוי פון א נייעם ישוב אויף קרן קימת־באָדען די וואָס וועלען מאָרגען קומען וועט מען דערצעהלען וועגען די ליידען און שוועריגקייטען פון היינט. אויך ביים היינטיגען טאָג קען די פרעהליכע בשורה אנגעזאָגט ווערען אַלע ציון־טרייע־יודען: נייע יודישע ישובים זענען געשאַפען געוואָרן מיט יודישע הענד אויפן באָדען פון קרן קימת אין דער אַלטער היסטאָרישער געגענד פון בית שאָן.

אידישער טאַרטאַק־אינהאַבער

פעראורטיילט אויף א יאָהר תפיסה.

אין דרילדזש געפינט זיך א גרויסער טאַרטאַק, וועלכער געהערט צו א געוויסען יחיאל זלאָטאָ.

ביי איינע פון די מאַשינען האָט געאַרבייט דער אַרבייטער אדאם סאָלעצקי, וועלכער האָט בעקומען א שטאַרקען זעץ מיט א ברעט אין בויך אַריין. ער איז באַלד שווער קראַנק געוואָרען און איז אין אַ קורצע צייט אַרום געשטאָרבען.

דער טאַרטאַק־איינענטימער איז צוגעצויגען געוואָרען צו געריכטליכע פעראַנטוואָרטליכקייט און מיט עטליכע טעג צוריק איז יחיאל זלאָטאָ געשטאַנען אין היגען קרייז־געריכט. זלאָטאָ האָט זיך צו קיין שולד נישט מודה געווען און האָט ערקלערט, אז אין דעם אומגליקליכען פאַל איז זיך זעלבסט שולדיג געווען סאָלעצקי, ווייל אויך אַנדערע אַרבייטער האָבען ביי דער מאַשין געאַרבייט און ס'איז מיט זיי גאָרניט געשעהן.

דער אינספּעקטאָר פראַצי, וועלכער איז אַרויסגעטרעטען אַלס עקספּערט, ערקלערט אז ער האָט שוין זלאָטאָ עטליכע מאָהל אויפמערקזאַם געמאַכט אויף די אונאָרדנונגען אין דעם טאַרטאַק, אַז אפילו די געביידע פון טאַרטאַק דראָהט מיט איינפאַלען און לויט זיין מיינונג איז זלאָטאָ שולדיק אין דעם אומגליקליכען פאַל.

פּראָקוראָר שידלאָווסקי האָט אין זיין בעשולדיגונגס־רעדע געפאָדערט פאַר זלאָטאָ א האַרבע שטראָף.

אַדוו. פעניגשטיין האָט זיך בעמיהט צו בעווייזען, אז אין קיין שום אופן קען די שולד נישט פאַלען אויף יחיאל זלאָטאָ און דעריבער בעהט ער איהם צו בעפרייען.

דאָס געריכט האָט איינגעפונען, אז יחיאל זלאָטאָ איז שולדיק און האָט איהם פעראורטיילט אויף 1 יאָהר אונבעדינגטע תפיסה.

אַר.

קומט צו מיר — וואָס איז אייך? ווי שעהמט איהר זיך נישט? א דאָקטאָר ליגט אויך אויף דער גריפּע?

— יאָ, יאָ א דאָקטאָר איז אויך א מענש — האָט ער געענטפערט.

— יאָ, דאָס זעה איך איצט. ביז איצט האָב איך דאָס נישט געוואוסט פאַניע דאָקטאָר, אפשר דאַרף מען רופען א דאָקטאָר?

— ע, מ'דאַרף נישט! ס'וועט איבערגעהען!

האָט מיך שוין די מעשה פערדראָסען. פאַרוואָס זאָגט ער דאָס נישט, ווען ער קומט צו מיר? פאַרוואָס, אז איך בין קראַנק זאָגט ער, אז מ'דאַרף א דאָקטאָר, און ער דאַרף נישט? אז ער האַלט נישט פון דאָקטוירים, פאַרוואָס זאָל איך האַלטען פון זיי?

אין מיטען דערינען איז מיר איינגעפאַלען: אפשר איז ער גערעכט? אפשר דאַרף ער טאַקע נישט קיין דאָקטאָר? איך ווייס דאָך, וואָס ער טוט ביי מיר, וועל איך דאָס זעלבע טון ביי איהם. זאָג איך צו איהם:

— פאַניע דאָקטאָזשע, דרעהט אייך איבער מיט אייער דאָקטאָרישען „זאַ פּשעפּראָשעניעם" אַרויף.

קוקט ער מיך אָן מיט א פּאָר אויסגעגלאָצטע אויגען:

— צו וואָס?

— וואָס הייסט צו וואָס? פאַרוואָס פרעג איך אייך ניט, ווען איר הייסט מיך איבערדרעהען? דרעהט אייך איבער, פאַניע דאָקטאָזשע, וועל איך אייך „זבאַדען". כ'וועל אייך בעהאָרכען, צו־ערשט וועט איהר דעכען „גלעמבאָקאָ", און דערנאָך וועט איהר אינגאַנצען נישט דעכען.

— ע, מ'דאַרף נישט — האָט ער געענטפערט.

— וואָס הייסט מ'דאַרף נישט? פון וואַנען ווייסט איהר, אז מ'דאַרף נישט? ליינט אייך, אפשר וועל איך ביי אייך עפּעס געפינען?

— פאַניע דאָקטאָרושע, עפענט אויף ס'מויל.

— צו וואָס?

— אפשר איז דאָס „זשאַלאָנדקאָווע"?

— ווי פאַלט איהר אויס?

— פאַניע דאָקטאָזשע, ווייזט מיר נאָר דעם פּולס?

— א דאָקטאָר האָט נישט קיין פּולס!...

— ס'מאַכט נישט אויס — איך וועל שוין געפונען — האָב איך געענטפערט. פאַניע דאָקטאָזשע, וואו האָט איהר אייער „סלוכאַיוקע"?

— צו וואָס דאַרפט איהר דאָס?

— כ'וועל זי צולייגען צו די לונגען צום האַרץ. כ'וועל הערען ווי ס'קלאַפּט.

— איהר זענט א קינד, א דאָקטאָר האָט איבערהויפּט נישט קיין האַרץ.

— פאַניע דאָקטאַזשע, אפשר זאָל איך אייך שטעלען באַנקעס?

— א, דאָס זעהט איהר, וואָלט יאָ גוט געווען. איר קענט שטעלען באַנקעס?

— א שאלה? אז איר זענט מיין הויז־דאָקטאָר זאָל איך נישט קענען שטעלען באַנקעס? די שיקסע האָט געהאַלטען ס'ליכט. דער דאָקטאָר האָט איבערגעדרעהט זיין גנעדיגען „ווי זאָגט מען עס" און איך האָב געהאַלטען ס'ליכט. דער דאָקטאָר האָט געקרעכצט און איך האָב געהאַט א שטאַרקע הנאה. ווי שטעהט דאָס געשריבען, אז אייביג זאָל ער שטעהען ביי מיין בעט און איך זאָל סטענקען, זאָל עס אַמאָל זיין פאַרקערט...

נאָך די באַנקעס האָב איך מיך אַוועקגעזעצט ביי זיין שרייב־טיש און גענומען שרייבען — פרעגט ער מיך:

— וואָס שרייבט איהר?

— איהר וועט באַלד הערען, איהר וועט נעהמען דריי מאָל טעגליך אַנקת מסלידך־קראָפּליעס. אויפ'ן ניכטערן מאָגן צעהן חלשות־טראָפּען, אויפן האַלז א קאָמפּרעס פון שטוב־וואַסער מיט שפּירט, דעם האַלז וועט איהר שווענקען מיט כינאַזאָל און פאַרן שלאָפען — אַספּירין.

האָט ער זיך פונאַנדערגעלאַכט.

— פון וואַנען ווייסט איהר דאָס?

— וואָס הייסט פון וואַנען איך ווייס? אז איהר זענט מיין הויז־דאָקטאָר, זאָל איך נישט וויסען?

פאַר'ן אַוועקגעהן, האָב איך איהם גענומען טאַפּען דעם בויך, פרעגט ער:

— וואָס טאַפּט איהר?

— כ'ווייס? אפשר וועל איך ביי אייך עפּעס געפונען. אפשר אַביסעל וואַמד, אפשר אַביסעל קאַלך, אפשר נערווען, גאַל, אָדער אַביסעל לעבער? פאָלגט מיך פאַניע דאָקטאָזשע, לאָזט מיך זוכען, איר וועט זעהן, אז איך וועל געפונען!..

איצט קום איך טאַקע פון מיין דאָקטאָר. כ'האָב געהאַט אַנ'אמת'ע סאַטיספאַקציע. איין זאַך פערדריסט מיך נאָר — וואָס כ'האָב מיר נישט געהייסען בעצאָהלען פאַר דער וויזיט.

אזוי רבותי, זעהט אויס א דאָקטאָר, ווען ער ליגט אַליין אויף דער גריפּ!...

ראדאָמער יודען פון א מאהל.

טיפּען, געשטאַלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ.

די פאליטישע בערזע אויף דער רוויינסקא גאס

אוז רעוואלוציאנערע מערטירער, וואס שיסעז זיך אריין א קויל איז קאפ.

83.

נאָכדעם ווי אין דער סאָציאַליסטישער פאַרטיי זענען ענטדעקט געוואָרען פּראָוואָקאַטאָרען, האָט זיך די רעוואָלוציאָנערע טעטיגקייט נאָך מעהר פערשטאַרקט. אין אָנפאַנג האָט מען געמיינט, אַז די פאַרטיי מיט איהר גאַנצע בעוועגונג איז פאַראַליזירט געוואָרען. אין דער ערשטער צייט ווען די פּראָוואָקאַטאָרען האָבען ארויסגעריסען קרבנות פון די סאָציאַליסטישע רייהען, איז מען דאָרט וואָס אַנ'אמת שטארק צוטומעלט געוואָרען. ס'איז געוואָרען א מהומה און ס'האָט געהערשט א געוואלדיגע דעזאָריענטאַציע. דאָס האָט אָבער גישט אָבגעהאלטען לאַנג. ס'איז באלד געקומען אַנ'אויסניכטערונג און מ'האָט נאָך אמאָהל איבער־רעגיסטרירט די מיטגלידער פון דער פאַרטיי. מ'האָט געקליבען חי ארבעס און געקוקט ווי דורך א זיפּ. אויף ווע־מען ס'איז געווען דער מינדעסטער קלער האָט מען באלד בעזייטיגט. ביי דער נייער רעגיסטראציע זענען צוגעקומען א סך נייע מיטגלידער מיט וועלכע מ'איז געווען זיכערער, אַז זיי וועלען נישט פערראַטען. דער פאַקט, וואָס ס'האָבען זיך בעוויזען פּראָוואָקאַטאָרען און פון אייגענע חברים זענען געוואָרען פער־מאַסקירטע שפּיצלעס, וועלכע גיבען אַרויס פאַרטיי־ברידער — דאָס האָט אַלע אויפגעקאָכט. דאָס האָט אַרויסגע־רופען אַזאַ פּראָטעסט און צאָרן, אַז עס זענען געקומען די בעסטע מענשען פון שטאָדט, וואָס ביז יעצט זענען זיי גע־שטאַנען פון דערווייטענס, זענען געווען פאַסיוו, נישט בעטייליגענדיג זיך אין די פרייהייטס־קאַמפּען — אָט די נייע מענ־שען האָבען ממש געבעטען, מ'זאָל זיי אויפנעהמען אין דער פאַרטיי, ווייל זיי ווילען זיך נוקם זיין אין די פערדעטער אין די פּראָוואָקאַטאָרען, וועמען זיי ווי־לען פערניכטען, אויסראָטען און בכלל אויספיהרען אָלץ, וואָס מ'וועט זיי הייסן. אַזוי די איבערגעבליבענע פון פריהער און אַזוי די נייע, וואָס זענען צוגעקומען, האָבען אָבגעגעבען א פייערליכע שבו־עה, אַז זיי וועלען געהן אין פייער און וואַסער. זיי האָבען אַליין אָנגעבאָטען, מ'זאָל זיי געבען רעוואָלווערען מיט באָמבעס און מ'זאָל זיי אָנווייזען ווען און אויף וועמען זיי האָבען אויסצופירען אַטענטאַטען. דער עיקר האָבען זיי זיך געריסען מיט א גוואלדיגען אייפער און כעס אויף די פּראָוואָקאַטאָרען, וועמען זיי האָבען געוואָלט עוקר מן השורש זיין.

די פאַרטיי לייטונג איז געוואָרען זעהר פאָרזיכטיג. זי האָט געשאָפען בעזונדערע סעקציעס; גרופּעס פון 10; גרופּעס פון 5 און גרופּעס פון 3. איין סעקציע אויף דער צווייטער און איין גרופּע אויף דער אנדערער האָט געהאָט א השגחה. ס'איז געווען א געגענזייטיגע קאָנטראָל און מ'האָט זיך איינאנדער גוט אָבסערווירט און געקוקט אויף די פינגער.

ס'איז חוץ דעם אַלעם איינגעפיהרט געוואָרען א פּאָליטישע בערזע אויף דער רוויינסקא גאס. א גאנצע טאָג איז אויף דער רווינסקא גאָס געווען א געריכטע בעוועגונג. אין די אָווענט־שעה'ען, נאָך דער ארבייט, האָט דאָרט געפּראַיעט ווי א ביהן־שטאָק. מיט דער בערזע האָט מען געוואָלט ערציעלען צוויי זאכען. י ערשטע אויפגאבע איז געווען אריינצו־דרינגען אין די ברייטע יודישע ארביי־טער־מאַסען, בעוואוסטזיניג מאַכען דעם יודישען פּראָלעטאריאט וועגען זייגע קלאסען־פראגען און אָנצינדען אין איהם א פייער געגען צאָריזם. צו דער זעלבער צייט איז מען אויסען געווען נאָך א ציעל: האַלטען אַנ'אויג אויף די שפּיצ־לעס און פּראָוואָקאַטאָרען. דאָ אויף דער בערזע, ביי א צוזאַמענטרעף יעדען טאג פון א סך חברים, האָט מען געשמועסט פערשידענס, בעהאַנדעלט פאַך־פראגען, אָנגענומען בעשלוסען וועגען נייע לוין־פאָדערונגען, שטרייק־פּלענער און בכלל האָט מען זיך איבערגעגעבען איינדרוקען און ידיעות וועגען דעם און יענעם: ווער ס'איז א שטרייק־ברעכער, ווער ס'איז עפּעס נישט גלאַט־בשר, וועלכער הבר ס'איז גישט קלאָר אין זיין אויפפיהרונג און ווער ס'איז שוין בפירוש פערדעכטיגט.

מיט דער פּאָליטישער שולע, מיט'ן פערשפּרייטען דאָס קלאָסען־בעוואוסטזיין אויף דער בערזע, האָט זיך דאָן פערנו־מען איטשע ווייגבערג, וואָס איז געווען מיטגליד פון צ. ק. (צענטראל־קאָמיטעט) און רעפּרעזענטירט דעם אינטעליגענטן־קרייז ביי דער סאָציאָליסטישער פּאַר־טיי. מיט אָרגאַניזירען שטרייקען, לוין־פראגען, האָט אָנגעפיהרט אויף דער בערזע דער היגער אַרבייטער־טהוער מנשה קיילער.

אויף דער בערזע זענען דערנאָך אויך צוגעקומען די נישט־יודישע חברים פון דער פּאַרטיי. דאָס איז געווען דערפאַר, ווייל ס'האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז דאָרט ווערט אויסגעפיהרט אַ וויכטיגע ארבייט וואָס האָט בעדייטענד געווירקט אויפן וואוקס פון דער אַרבייטער־בעוועגונג, וועלכע איז געוואָרען וואָס מעהר קאָנ־צענטרירטער, פעסט־געשלאָסענער און דיסציפּלינירטער. די בערזע האָט זיך אַזוי ענטוויקעלט, אַז דאָרט זענען גע־מאַכט געוואָרען אַלע „ווייוויאָדען" וועגן נייע מיטגלידער, וואָס האָבען אָנגעגעבען דעקלאראציעס, אַז זיי ווילען אַריינ־טרעטען אין דער פּ. פּ. ס. אין גרויסען בונד, צי אין קלייגעם בונד. דאָרט האָט מען בודק געווען, געפאָרשט און קאָנ־טראָלירט. און, אַז ס'איז געפאלען א דע־ציזיע יאָ, אָדער ניין, איז עס געווען אַנ'ענדגילטיגער בעשלוס מיט וואָס די פּאַרטיי־לייטונג האָט זיך גערעכענט.

אין א גרויסער מאָס האָט זיך טאקע איינגעגעבען די חברים־קאָנטראָל אויף דער אַרבייטער־בערזע. א סך פון די נייע־אויפגענומענע מיטגלידער האָבען ווירקליך בעוויזען אזאַ מסירת נפש, אַז זיי האָבען אַליין בעצאָהלט מיט'ן לעבן, אויב זיי האָבען זייער מיסיע נישט גע־קאָנט ווי געהעריג אויספיהרען.

אָט האָט אין יאָהר 6 — 1905 פּאַסירט אזאַ מערקווירדיגער פאַל, וואָס האָט באמת בעשטעטיגט די ערליכע מאַר־טיראָלאָגיע פון אַ געטרייען קעמפער.

אין יענעם יאָהר איז געווען אין ראַ־דאָם פּולקאָוויק־זשאנדארמעריע איינער מיט'ן נאָמען פאָן פּלאָטאָוו, א דייטש, וועלבער האָט מיט אַ מורא'דיגער אכ־זריות געפיהרט דעם אויסראָטונג'ס־קאַמף געגען די סאָציאָליסטען. האָט דער רע־וואָלוציאָנערער טריבונאל גע'פּסק'ענט, אַז דער דאָזיגער ריקזיבטסלאָזער בע־דריקער מוז אָבגערוימט ווערען; מען מוז איהם אָוועקלעגען א טויטען און זאל ער פיהלען מיט וועמען ער האָט זיך פערמאָסטען און מיט וועמען ער צוטוהן. גאכ'ן טויט־אורטייל איז אָבער ענטשטאַנען די פראגע, ווער זאל דעם אַטענטאַט אויספיהרען. דאס איז געווען א שווער שטיקעל ארבייט, צו וואס מ'האט געברויכט א פעהיגען, געשיקטן און געטרייען חבר. דער פּולקאָווניק פאן פּלאטאָוו האט געוואהנט אויף דער לובלינער גאָס נאָך דער ראמאָלסדיגער גובערניע. זיין וואהנונג איז שטענדיג געשטאָנען אונטער א שטאַרקע און וואָכ־זאַמע שמירה. א חוץ זשאנדארען האָבען זיך שטענדיג גערעהט בייטאָג און ביינאַכט, איבערגעטהוענע געהיים־אָגענטן פון דער רוסישער „אָכראַנע", וואָס האָבן געקוקט טיעף אין די אויגען יעדען איי־נעם, וואָס האָט געוואָגט דאָרט פערביי־צוגעהן. אויסער דעם, איז פאָן פּאָפּאָוו אַליין געווען אַ כיטרער און איבערגע־שפּיצטער פּאַרשוין, וואָס האָט זיך גוט געהיטען די ביינער.

מ'האָט דאָס אַלעס געוויסט און טאקע דערפאַר האָט דער רעוואָלוציאָנערער טריבונאל געזוכט צווישען זיינע חברים עפּעס אָזעלכען, וואָס זאָל נישט דורכ־פאַלען ביים דערלאַנגען דאָס אמת'ע קניידעל. מ'האָט וועגען דעם לאַנג גע־קלערט, ביז מ'האָט זיך אָבגעשטעלט אויף א געוויסע גרופּע, וואָס איז אָנ־געגאַנגען פאַר נעניטע און העלדישע קעמפער. ס'האָט געהאַלטען דערביי, אַז מ'זאָל וואַרפען גורל, ווער פון אָט דער גרופּע ס'זאָל וואַרפען די באָמבע, ווי נאָר פאָן פּלאָטאָוו וועט אַרויס פון זיין הויז.

פאַר'ן וואַרפען דעם גורל האָט זיך גע־מאָלדען צום טריבונאַל איינער א חבר, א געוויסער ווראָבלעווסקי, אָדער זבאַ־ראַווסקי (דער וואָס גיעט דאָס אונז אי־בער, געדענקט נישט גענוי דעם נאָמען) און ער האָט זיך פּשוט געבעטען, מ'זאָל איהם אָנפערטרויען די דאָזיגע מיסיע. ער וויל נישט אַריינגעהן אין גורל און מאַכט פריהער דעם אויסוואַהל אויף זיך אַליין. דאָט איז ביי איהם — האָט ער געזאָגט — א הייליגע שליחות און ער וויל און ער איז אַפילו גרייט מיט זיין לעבן צו בעצאָהלען און אַפי דעם דאָזיגען צאַרישען אכזר אָב־צוראָמען.

דער דאָזיגער געטרייער רעוואָלוציאָנער האָט מיט זיינע ווערטער איבערצייגט דעם טריבונאַל, וועלכער האָט שוין קיין גורל נישט געוואָרפען, נאָר אים, ווראָבלעווסקין, דערלאַנגט א באָמבע, בעשטימענדיק אויף דעם און דעם טאָג און אויף דער און יענער שעה, ווען פאָן פּלאָטאָוו שפּאַצירט, ווי זיין שטייגער, אַרויס פון שטוב. דאַן זאָל ער איהם מכבד זיין מיט דער באָמבע.

ווראָבלעווסקי האָט מיט פרייד גענומען די באָמבע און איז אוועק אין גאַס, בע־האַלטענדיק זיך ערגיץ און אַנ'אָקעגענאיי־בערדיגען הויף, פון וואַנען ער האָט מיט אָנגעשפּיצטע אויגען אַרויסגעקוקט און געטשאַטעוועט אויפ'ן זשאנדאַרמעריע־פּולקאָווניק. ווען ער האָט בעמערקט, ווי יענער איז נאָר וואָס אַרויס, איז ער אויך אַרויס פון הויף און א וואַרף געטון די באָמבע, וועלכע האָט אָבער נישט אויפגעריסען, ווייל די קנויט האָט זיך נישט אָנגעצינדען.

צווישען די זשאַנדאַרען און געהיים־אַגענטען, וואָס האָבען בעגלייט דעם פּול־קאָווניק, איז געוואָרען א בהלה. זיי זענען זיך פונאַנדערגעלאָפען אויף אַלע זייטען מיט רעוואָלווערען אין די הענד און גע־זוכט דעם אַטענטאַטאָר. זיי האָבען נישט לאַנג געברויכט זיכען. ווראָבלעווסקי איז באַלד ענטדעקט געוואָרען, די משרתים פון רוסישען באַטיושקא, האָבען זיך שוין געפרעהט, אַט האָבען זיי געכאַפּט דעם פויגעל, א לעבעדיגען, וועמען מ'וועט דערציילען יעגע מעשה, אַזוי, אַז ער וועט אויף בעשטימט אויסשיטען זיינע מיטהעלפער און די אַלע, וואָס האָבען איהם געשיקט. ווי צושטערט איז אָבער געוואָרען זייער שמחה, אַז ווען זיי זענען שוין געשטאַנען נאָהנט צו אים, האָט ווראָבלעווסקי אַרויס־געכאַפּט א רעוואָלווער און גלייך זיך אַריינגעשאָסען א קויל אין קאָפּ אַריין, פון וואָס ער איז געפאַלען א טויטער אויפן אָרט. ווראָבלעווסקי האָט געוואוסט, וואָס עס וואָרט אויף איהם וויבאַלד ער וועט אַריינפאַלען א לעבעדיגער אין זייערע הענד. ער האָט זיך געשראָקען, אַז ער זאָל נישט מוזען ווערען א פּראָוואָקאַטאָר און דאַן וועט איהם די פאַרטיי חושד זיין — אַז דעריבער האָט ער זיך פריינוויליק גע־מאָלדען אויסצופיהרען דעם אַטענטאַט, ווייל ער האָט דערביי געהאַט א פּערזע־נלישע כוונה. נישט וועלענדיק, אַז זיין נאָמען זאָל געשענדעט ווערן, האָט ער דער נאָך אייגיגע רגע'ס טראַכטען בעשלאָסען א סוף צומאַכען צו זיין יונג לעבען, נישט לאָ־זענדיק זיך פאַנגען, כדי נישט געפּרובט צו ווערען מיט שווערען נסיון פערוואַנ־דעלט צו ווערען אין א פּראָוואָקאַטאָר, וואָס זאָל אַרויסגעבען אַפילו איין חבר פון זיין פּאַרטיי.

דער דאָזיגער פאַל, האָט געמאַכט א שטאַרקען איינדרוק אין דער סאָציאַליס־טישער פּאַרטיי. אַפילו אויף א טייל פּראָ־וואָקאַטאָרען האָט געווירקט ערשיטערענד דער דאָזיגער מאַרטירער־טויט און זיי דערפיהרט תשובה צוטוהן. אַזוי האָט שפּעטער געטראָפען אין יאָהר 1908, ווען צוויי ראַדאָמער פּאָליטישע אַרעסטירטע, זענען בעפרייט געוואָרען פון וואַרשאַיוער ציטאַדעל מיט תנאי זיי זאָלען יוערן פּראָ־וואָקאַטאָרען – האָבען אָט די צוויי, אָנ־שטאָט צו לייסטען דיענסט דער „אָכראַנע" דערשאָסן דעם דעמאָלסטיגען פּולקאָווניק זשאַנדאַרמעריע וואַנסאַצקי, וועלכער האָט געוואוינט אויף דער וואַרשאַווסקא גאַס 9. זיי האָבען זיך דערמיט רעהאַביליטירט און צוריק אַריינגענומען געוואָרען אין דער פּאַרטיי.

• • •

מיר בעטען די אַלע, וואָס האָבען וואָס צו דערצעהלען פון יענע יאָהרען 1905-8 ווען ראַדאָם האָט גענומען אַנ'אַקטיווען אַנטייל אין דער רוסישער רעוואָלוציע — זיי זאָלען אונז דיענען מיט אינפאָרמאַציעס און איבערגעבען זייערע זכרונות. רעד.

וויכטיגע פערזאמלונג פון קליינהענדלער-פערבאנד מיט דער בעטייליגונג פון מאגיסטראט-בעאמטע

צענניקעס, לאקאטארען-שוץ, ווינטער-הילף פאר ארבייטסלאזע און גרינדונג פון א קרעדיט-קאאפעראטיוו.

דעם פערגאנגענעם זונטאג איז אין לאקאל פון צענטראלען דעטאליסטען און קליינהענדלער-פערבאנד אין ראדאם פארגעקומען אן׳אלגעמיינע פערזאמלונג פון סוחרים, אויף וועלכער עס זענען באהאנדעלט געווארען די אויבען-אויסגערעכענטע ענינים, וואס האבען היינטצוטאג א וויכטיגע בעדייטונג פארן רוב יודישע סוחרים.

איידער מיר טרעטען צו צום בעריכט פון דער דאזיגער סוחרים-פערזאמלונג, וועט כדאי זיין, גלויבען מיר, צו ווידמען א פאר ווערטער דער ענערגישער און פרוכטבארער טעטיגקייט פון דעטאליסטען און קליינהענדלער-פעראיין אין ראדאם.

די דערמאנטע סוחרים-ארגאניזאציע ענטוויקעלט א ברייטע אויפקלערונג׳ס-ארבייט צווישען איהרע מיטגלידער וועגן זין און אופן פון אויספיהרען פערשידענע פעראָרדנונגען, ארויסגעגעבענע סיי פון דער מלוכה, סיי אויך פון דער קאמונאלער מאכט. און די דאזיגע נוצליכע ארבייט טהוט זי אין פערשטענדיגונג און מיטווירקונג פון דער שטאדט-פערוואלטונג, וועלכע דעלעגירט פון איהר זייט, אויפן ווינש פון פערבאנד, אויף די סוחרים-פערזאמלונגען, בעאמטע פון די געהעריגע רעסארטען.

די נוצע זייט פון דירעקטען קאנטאקט פון פארשטעהער פון דער שטאט-פערוואלטונג מיט די יודישע סוחרים בעשטייט אין דעם, וואס די ערשטע איבערצייגען זיך אין דעם גוטען ווילען פון יודישען סוחר צוצופאסען זיך צו די פערשידענע פעראָרדנונגען און אין די שוועריגקייטען, אויף וועלכע טייל סוחרים טרעפען אן ביים וועלען דורכפיהרען די זעלבע אין לעבען.

אויף דער דערמאנטער אלגעמיינער פערזאמלונג זענען געווען פארשטעהער פון אלע בראנזשעס פון סוחרישן קלאס.

דער לייטער פון קליינהענדלער-פערבאנד ה׳ פלאצקי האט ברייט ארומגערעדט דעם ענין „צענניקעס“, וועלכער פערשאפט לעצטענס די סוחרים פיל זארג און קלאפאטען און וועלכער מוז איינמאהל פאר אלע מאהל אזוי רעגולירט ווערען, אז ער זאל פון איין זייט זיין אויספיהרבאר פאר די סוחרים און פון דער צווייטער זייט — אין הסכם מיט׳ן עקזיסטירענדען געזעץ. אט די דאזיגע אויפגאבע דורכצופיהרען האט זיך אונטערגענומען דער דעטאליסטען און קליינהענדלער-פערבאנד אין ראדאם.

עס מוזען דעריבער פון פארשטעהער פון יעדער בראנזשע בעזונדער, צוזאמען מיט דער פערוואלטונג, אויסגעארבייט ווערען סכעמאטען פון „צענניקעס“ פאר דער געגעבענער בראנזשע, וועלכע זאלען זיין פארפליכטענד פאר אלע איהרע מיטגלידער.

נאכ׳ן ה׳ פלאצקי האט געהאלטען אן׳אויספיהרליכען רעפעראט דער דעלעגירטער אויף דער דערמאנטער סוחרים פערזאמלונג דורך דער שטאדט-פערוואלטונג, בעאמטער, ה׳ סטאניסלאוו פיאטקאווסקי, וועלכער האט ערגענצט דעם ערשטענס אויפקלערונגען מיט א רייהע אנווייזונגען וועגען גרויס, אינהאלט און אופן פון צוזאמענשטעלען פון די געפאדערטע „צענניקעס“.

לויט די דאזיגע אויספיהרונגען ברויך מען אין די „וויסטאוועס“ נישט ארויסשטעלען קיינע „צענניקעס“, נאר בלויז אנמערקען דעם פרייז אויף יעדען סארט סחורה, וואס ליגט אין דער וויסטאווע. דאגעגען איז דער סוחר מחויב אויפצוהענגען אין געוועלב א „צענניק“ אויף אן׳אנגעזעהען און צוגענגליך פאר יעדען קונה ארט. די געשעפטען, ווי צום ביישפיל פון אייזען און גאלאנטעריע, וואס באשטייען פון א גרויסע און פארשידענארטיגע צאהל ארטיקלען, וועלכע קענען נישט אויפגעצייכענט ווערען אויף א האלבען בויגען פאפיר, מוזען איינפיהרען ביכלעך, אין וועלכע עס זאל זיך געפינען א רשימה פון יעדען סארט סחורה מיט גענוי אנגעוויזענע פערקויפספרייזען. דאס דאזיגע ביכעל בעפרייט אבער נישט פון דער פליכט אנצוצייכענען אויף יעדער סחורה, וואס געפינט זיך אין געשעפט, דעם געהעריגען פרייז.

דער דאזיגער זעהר אינטערעסאנטער רעפעראט פון ה׳ פיאסקאווסקי איז פערענדיקט געווארען מיט א רייהע פון איהם געגעבענע תשובות אויף די פיעלצאהליגע געשטעלטע דורך די אנוועזענדע סוחרים

דער רעכט-געבער פון קליינהענדלער פערבאנד אדוו. אפל. ה׳ שטיינהאמער האלט דאן א רעפעראט וועגען דער נישט גינסטיגער לאגע, וואס האט זיך געשאפען פאר די סוחרים מיט׳ן אריינגעהען סוף פאריגעס יאהר אין קראפט פון דער נאוועלע צום געזעץ וועגען לאקאטארען-שוץ, וואס נעמט ארויס פון אונטער דעם לאקאטארען-שוץ האנדעלס-לאקאלען פון 3 טער קאטעגאריע. ליידער באגינסטיגט דאס געזעץ די הויז-אייגענטימער, פאר וועלכע ס׳עפענט זיך א ברייט פעלד פון שיקאנען און אויסניצונג פון דער דאזיגער סיטואציע. די געריכטען וועלען נעמליך אין פאל פון א קאנפליקט צווישען בעל הבית און לאקאל-בעזיצער פון דריטער האנדעלס-קאטעגאריע מוזען ארויסטראגען אן׳אורטייל לטובת דעם הויז-אייגענטימער. עס בלייבט אלזא דעם סוחר ניט מעהר איבער, ווי זיך אנשליסען און ארגאניזירען אין א שטארקער ווירטשאפטליכער ארגאניזאציע, וועלכע וועט בכוח זיין אויסצואיבען פון פאל צו פאל א מאראלישען דרוק אויפן געגעבענעם הויז-אייגענטימער אין דער ריכטונג פון מילדערען זיינע צו - גרויסע פאדערונגען.

אין ווייטערען פערלויף פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג גיט ה׳ פלאצקי אב א בעריכט פון א קאנפערענץ, וואס פארשטעהער פון קליינהענדלער-פערבאנד האבען געהאט אין סטאראסטווא וועגען דער גרויס פון בעטייליגונג פון קליינהענדלער אין דער אקציע פון ווינטער-הילף פאר ארבייטסלאזע. עס האנדעלט זיך וועגען פעסטשטעלען א סומע, מיט וועלכער יעדער קליינהענדלער זאל האבען די מעגליכקייט פרייוויליג זיך מיטבעטייליגען אין דער דאזיגער בירגערליכער אקציע. דער דאזיגער ענין זאל די נעכסטע טעג ווערן גינסטיג ערלעדיגט.

צום סוף האט ה׳ פלאצקי בעריהרט גאר א וויכטיגען, אפשר דעם וויכטיגסטען פון אלע, ענין, נעמליך, דאס גרינדען ביים דעטאליסטען און קליינהענדלער-פערבאנד אין ראדאם א באנק, א קרעדיט-קאאפעראטיוו, וועלכער זאל דינען די אינטערעסען פון גאנצען כלל ראדאמער סוחרים און וועלכער זאל זיך שטיצען אויף ריין-געזעלשאפטליכע יסודות און נישט זיין אנגעוויזען אויפ׳ן חסד פון געציילטע יחידים. ער האט גלייכצייטיג אויפגעפאדערט די פערזאמעלטע סוחרים צו דעקלארירען פייען, „אודזשאלען“ פון דער פראיעקטירטער באנק און ווערבירען צווישען די אבוועזענדע סוחרים פרישע מיטגלידער פאר דער דערמאנטער פינאנס-אינסטיטוציע. דער דאזיגער אפעל האט געפונען א ווארימען אבקלאנג צווישען אלע קרייזען סוחרים.

מיר, פון אונזער זייט, קענען נאר בעגריסען די אויבענדערמאנטע איניציאטיוו און ווינשען איהר ערפאלג. די דאזיגע זעהר וויכטיגע פאר אונזער שטאדט פראגע וועלען מיר נאך ווידמען א ספעציעלע אבהאנדלונג.

מ. ק.

גרויסע הכנות צום פורים-באל פאר׳ן יודישען שפיטאל.

די גאנצע שטאדט וועט געוויס נעמען אן׳אנטייל אין דער וויכטיגער אימפרעזע.

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט, איז יענע וואך דאנערשטאג גערופען געווארען א זיצונג פון שפיטאל-קאמיטעט מכח איינארדנען א פורים-אווענד פון וועלכען די הכנסה זאל געהן אויף איינצוקויפען וועש פאר׳ן שפיטאל.

די איניציאטיוו פון אזא אימפרעזע האט געגעבען דער פרעזעס פון דער קהלה ה׳ דען, וועלכער איז גלייכצייטיג דער פארזיצענדער פון שפיטאל-קאמיטעט. לויט׳ן אייראפעאישען מנהג און א סך גרעסערע שטעדט האט ד״ר פאסטמאן פארגעשלאגן אז דער אווענד זאל טראגען דעם פאפולערען נאמען „א באל פון ווייסע בעטלעך“; דאנעגען האבען זיך ארויסגעזאגט די אנוועזענדע, איבערהויפט די דאקטוירינס קאדישעוויטש, לעווין, שלאפערמאן, שטנדעראוויטש און פרוי ראטענבערג, אז אזא באל איז פערבונדען מיט צו-פיעל עלעגאנץ און דערפאר איז בעשלאסען געווארען צו פעראנשטאלטען א פורים-אווענד אין גרעסערען פערנעם פאר די ברייטערע שיכטען פון דער בעפעלקערונג.

אויפ׳ן ארט זענען געשאפען געווארען 5 סעקציעס, נעמליך: אן׳אלגעמיינע (א עקזעקוטיווע) ווירטשאפטליכע, א פינאנציעלע, פאר אטראקציעס און אויף פראפאגאנדע. ס׳איז בעשטימט געווארן דעם אווענד איינצוארדנען שבת-צו-נאכט דעם 27 לוטי אין די זאהלען פון טעאטער „ראזמאיטאשטשי“.

ווי מיר ווערן אינפארמירט, איז א דאנק דער אינטערווענץ פון פרעזעס דען אבגעגעבען געווארען דער טעאטער-זאהל אומזיסט; אויך די עלעקטראווניע גיעט בעלייכטונג אומזיסט און דאס מאגיסטראט האט בעפרייט פון אלע אבצאלונגען.

מען בעמיהט זיך אויך, אז דער ארקעסטער פון גארניזאהן (דער יודישער) זאל שפילען פאר אומזיסט.

יעצט ווענדעט זיך דער שפיטאל-קאמיטעט ביי דער גמינע צום יודישן פליישער צעך און צו די סוחרישע און קליינהענדלער פעראיינען צו פאפולאריזירען דעם לאזונג שלח מנות פאר׳ן שפיטאל, שפענדענדיג פראדוקטן פאר׳ן בופעט, וועלכער ווערט פארגעבערייט אין גאר גרויסען אויסוואהל, ווי אויך אויף א פאנטען-לאטעריע, וואס וועט זיך בעזונדערס אויסצייכענען מיט פערשידענע סיורפריזען.

ווי מיר הערען האט אויפ׳ן זעלבען אווענד געדינגען דאס טעאטער אויף א א פארשטעלונג. די מסדה, מיט וועלכער עס ווערען געפיהרט אונטערהאנדלונגען זי זאל אבלעגען די פארשטעלונג אויף אן׳אנדערען טערמין. ס׳איז וואהרשיינליך אז מסדה וועט מסכים זיין אבצוטרעטען דעם אווענד, פערשטעהענדיג גוט די בעדייטונג אין דעם צוועק פון אזא וויכטיגע אימפרעזע פאר׳ן שפיטאל.

דער פורים-אווענד זעהט-פאר א רייכען פראגראם ווי טענץ, לאטעריע און נאך פערשידענע אינטערעסאנטע אטראקציעס.

דער יודישער עולם וועט געוויס אונטערשטיצען דעם פורים-אווענד שוין בלויז דערפאר, וואס דער צוועק רעדט אזוי נאהנט צו יעדען יודישען הארץ.

פון דער ציונ. ארגאניזאצ. אין ראדאם.

קאמוניקאט.

פרייטאג דעם 12 ד. מ. האלב 8 אווענט פונקטליך קומט פאר אין לאקאל פון דער ציונ. ארגאנ. זשעראמסקי 25 דער המשך פון דער חברים-פערזאמלונג געווידמעט אקטועל-אלגעמיין יודישע און ציוניסטישע פראגען אין צוזאמענהאנג מיט׳ן 12-טען ציוניסטישען לאנדעס-צוזאמענפאהר.

איינגאנג פאר חברים און סימפאטיקער פריי.

באקומען אויסצייכנונגען און א גאלדענעם מעדאל אויף די אויסשטעלונגען

אין די נרעסטע שטעט פון אייראפע און אין תל אביב (ארץ-ישראל)

פאדערט אין אלע אפטייקען אפטייק-סקלאדען און פארפומעריעס

Fabryka Chemiczno - Kosmetyczna „Pharmachemja“ Bydgoszcz.

עגזיסטירט 111 יאהר

די בעסטע אַנערקענטע סחורות

— אין קוואליטעט און מוסטער פון —

K. Jankowski i Syn

Żeromskiego 33 tel. 23-05

האָבען זיך ערווארבען די בעסטע מיינונגען ביי אַלע קרייזן פון דער יודישער און פוילישער געזעלשאַפט.

== צום נייעם סעזאָהן ==

האָט די פירמע אויסגעאַרבייט די שענסטע שטאָפען לויט דער לעצטער מאָדערנער צייט.

קומט און איבערצייגט אייך! קומט און איבערצייגט אייך!

עגזיסטירט 111 יאהר

ווער ס'וויל האבן א גוט אויפגענייט אַנצוג

זאָל ניט קארגען נאָך 10 זל.

— און קומען צו —

פ. ווייסבארד מאַניושקא 24

וועט ער בעשטימט צופרידען זיין.

טעלעגראַם! טעלעגראַם!

קירצליך קומט פאַר אין ראדאָם די

== פאָפולערע ==

קינסטלערישע פארשטעלונג

פון דער בעגאַבטער שוישפּילערין

חנה בראַז

נאָך איר טורנע איבער אייראָפּע נאָך איר טורנע איבער אייראָפּע

קאָנצעסיאָנירטע

כשר'ע יאטקעס.

דערמיט ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז די נייע ערטייַלטע 6 קאָנצעסיעס אויף ראדאָם געפינען זיך אין די יאַטקעס פון פאָלגענדע יודישע קצבים, אויף פאָלגענדע 6 פונקטען אין שטאָט:

זיסקי זיגעלשטייז	וואַלאָווא 33
יצחק קירשענבוים	וואַלאָווא 15
משה האַקמאַז	מאַניושקי 19
לייב זעלקער	זשעראָמסקי 71
יעקב נייהויז	דשוזערשקאָווסקא 19
לייבעל זילבערבערג	סלאָוואַצקי 61

ווידער א קרבן פון פאלשע ברילאנטעז

די פרוי רחל פרידמאן פון קאָשראָוואַ 15 האָט זיך איינגעקויפט א „ברילאַנטען" שטיינדעלע פון 40 זל.

די „טראנזאקציע" איז געשלאָסען געוואָרען היינטיגע וואָך אויף לובלינער 9 אויפ'ן הויף, וואו די פרוי צעטראָגט געבעקס פאַר די דאָרטיגע איינוואָהנער.

די נאַאיווע פרוי איז אזוי בעצויבערט געוואָרען פון דעם אַנטיק, אַז זי האָט דאָס געלד זיך געבאָרגט, בעטענדיק מיט טרערען אין די אויגען מ'זאָל זיך אויף איהר מרחם זיין.

Kino CZARY

1 אנ'ערשטקלאסיקער פילם

Wyprawa na Mongo

2 א שעהנע ווינער קאָמעדיע

W POGONI ZA SZCZĘSCIEM

Grypa zagraża!

stosuj natychmiast znaną

ASPIRINĘ

produkt polski

Do nabycia we wszystkich aptekach.

BAYER

מיר דריקען אויס דעם טיפּסטען מיטגעפיהל דעם

ה' בנימין הארוויטש

צוליב דעם טוידט פון זיין

מוטער נ. ע.

אין אייער צער — זייט געטרייסט!

ZAKŁADY GARBARSKIE

„PRACA" w Radomiu.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריק איך אויס

דעם ה' בנימין הארוויטש

צוליב דעם טויט פון זיין

מוטער נ. ע.

המקום ינחם אותו בתוך שער אבלי ציון וירושלים

מ. צמח.

רעפלעקטאַנטען אויף א בופעט

אין אַן ערשטקלאַסיגן געזעלשאפטליכן קלוב

קענען זיך ווענדען נאָך אינפאָרמאַציעס

צום ה' בארמייסטער אויף פּאַשא גאַס (פריהער זגאָדנע) 9

מאָדערנע מעכאַניזירטע אנשטאַלטען

פון דער כעמישער פארבעריי און פראַלניע

A. HEMPEL

אין ראדאָם טעל. 70 - 19

צענטראַלע אויף דער אַלטער שטאָדט 7

פיליע נומ.	I	זשעראָמסקי נומ.	1
"	II	"	21
"	III	"	59
"	VI	טראַוגוטטאַ "	11

בעקאַנטמאַכונג.

אזוי ווי ס'זענען דערגאַנגען צו אונז ידיעות, אַז עס קורסירן קלאַנגען, דאָס אונזערע אנשטאַלטען זאָלן נישט האָבן האַנאָרירט אונזערע פערפליכטונגען, רופען מיר דעריבער אויף דעם יועג אַלע עווענטועלע „וויעזשיטשעלעס" פון אונזער פירמע זיי זאָלען זיך מעלדען אין אונזער צענטראַלער ביורא, אויף אַלטע שטאָדט 7, מיט אונזערע פערפליכטונגען (אויב אַזעלכע זאָלען זיך האָבען געפונען) מיט'ן צוועק, צו בעווייזען אַזעלכעס, וואו זיי וועלן ווערען אויפ'ן ארט האַנאָרירט. גלייכצייטיג מאַכען מיר עפענטליך בעקאַנט, אַז אונזערע

מאָדערנע מעכאַניזירטע אנשטאַלטען פון דער כעמישער פארבעריי און פראַלניע A. HEMPEL

האָבען נישט קיין שום געמיינזאַמעס מיט דער געוועזענער פירמע O. R. Hempel און אויך נישט מיט דער פירמע M. Hempel

פאַר בעלייידיגען אונזער גוטען האַנדעלס-נאָמען און אויך פאַר פערשפּרייטען יעדען מין אינסנואַציעס, וועלען מיר אַרויסציהען די ווייט - געהענדיקסטע קאָנסעקווענצען

מיט אַכטונג

Nowocześnie Zmechanizowane Zakłady Farbiarnia i pralnia chemiczna Pralnia Bielizny

A. HEMPEL.

טעאַטער „ראַזמאַיטאָשצי" פרייטאָג און שבת

צווייי אויפנדען פון טענץ און פּאָעזיע

פון די צווייי לאַורעאַטען פון טאַנץ - קאָנקורס

רוט סאָלאַר און זשאַרש גראַקא

וועלכע האָבן בעקומען אַן אויסצייכנונג פון מלוכה-פּרעזידענט און א גאָלדענעם מעדאַל פון די זאַך-קענער פון פּאַריז, לאָנדאָן, ניו-יאָרק, שטאָקהאָלם און אַנדערע הויפּט-שטעט פון אייראָפּע.

א בריעף און א בעריכט צו אונזערע ראדאמער לאנדסלייט אין אמעריקא.

ליבע ברידער פון יענער זייט ים!

מיר שרייבען צו אייך דא א בריוו אויף די שפאלטען פון אונזער ארטיגער יודישער צייטונג „ראדאמער-קעלצער לעבען", כדי איהר אלע ראדאמער לאנדסלייט זאלט לעזען און אבנעמען א לעבעדיגען גרוס פון אייער אלטער היים, מיט וועלכער איהר פעראינטערעסירט אייך שטענדיג און מיט וועלכער איהר זענט פערבינדען מיט טויזענדטער פעדים פון אייער הארץ און נשמה.

מיר ווילען אייך דא אבגעבען עפענטליך א בעריכט, וואס מיר דער קאמיטעט פון 15, האבען אויפגעטוהן דורך דער צייט, וואס פריינד דיימאנט, אונזער חשיב'ער לאנדסמאן און אייער צוטרויפולער דעלעגאט, איז דא ביי אונז געווען ביז היינט.

ס'איז אייך געוויס שוין בעקאנט פון די פריהעריגע בעריכטען אין דער זעלבער צייטונג „ראדאמער קעלצער לעבען", ווי אויך פון פערזענליכע גרוסען און איינדרוקען פון פריינד דיימאנט, אז ביי אינז דא אין ראדאם איז געגרינדעט געווארען א הילפ'ס קאסע פאר אלע אהן אויסגאהם שיכטען, פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג. דעם דאזיגען געדאנק צושאפען אזא קאסע האט געווארפען דער דעלעגאט דיימאנט, וועלכער האט דערמיט אויסגעדריקט זיינס און אייערס א ווונש, וואס דער ציעל דערפון איז געוועזן, אז אין אייער שטיצע וואס פליסט מעבר לים אהער צו אונז, זאל אריינגעפיהרט ווערען א קאנסטרוקטיווער עלעמענט. דאס הייסט אזוי צו זאגען: אויסער פילאנטראפיע זאל אייער געלד אויך פערווענדט ווערן אויף פראקטיקטיווע צוועקען. און בכדי אזא איניציאטיוו צו רעאליזירען האט איהר פערשטאנען, אז אט דער גוטער ווינש אייערער זאל פערווירקליכט ווערען אין דער פארם פון אזא מין הילפ'ס-קאסע, וועלכע זאל ערטיילען הלוואות פאר אלע די וואס נויטיגען זיך דערין, בתנאי זיי זאלען דאס צוריקצאהלען אין בעקוועמע, צוגענגליכע ראטעס. פערשטעהט זיך, אז דערמיט האט איהר געוואלט ערציעלען צוויי זאכען: אי נעבען די מעגליכקייט א יודישען בעל-מלאכה, צו אנ'ארבייטער, אדער קרעמער צו בעקומען אנ'אהנפראצענטיגע און לאנג-טערמיניגע הלוואה, מיט וואס ס'זאל זיי פערלייכטערט ווערען, כאטש אין דער בעשיירענסטער מאס, זייער שווערער און ביטערער גראנגעל פאר'ן קיום — אי דאס געלד זאל גלייכצייטיג נישט געהן פערלוירען, נאר ס'זאל צוריקקומען אין דער קאסע, שאפענדיק אזוי ארום א אומזאץ-קאפיטאל, וואס זאל זיך שטענדיג געפונען אין א לעבעדיגער בעוועגונג הין-און-צוריק.

אייער נייער אויפטהו איז דורך אונז אלעמען הארציג בעגריסט געווארען. ער האט אנגענומען אויף אונזער פולער פערשטענדניש, ווייל אייגענטליך האבען מיר פון דעם געטראכט אין אויך דערצו געשטרעבט. פריינד דיימאנד איז געווען גליקליך צו הערען, אז דאס זעלבע איז אויך ביי אונז אקטועל און, אז מיר טראגען זיך ארום מיט אזא פראיעקט. ס'איז אלזא געווען א גינסטיגער צונויפטרעף אויפ'ן וועג פון געגענזייטיגע פערלאנגען צווישען אונז און אייך. דער אירעאלער ווילען פון ביידע זייטען איז פערקערפערט געווארען דורך פריינד דיימאנד, וועלכער האט געלעגט דעם ערשטען ווינקעל-שטיין, געבענדיג אין אייער נאמען די ערשטע 300 דאלאר אויף דער הילפס-קאסע, מיט דער הבטחה אויך אויף ווייטער זי צו שטיצען פון אייער רעליעף קאמיטעט.

אלזא יעצט א בעריכט פון אייערע 300 דאלאר, וואס מאכט אויס אויף אונזער געלד בערך 1500 זל.

מיר האבען ערטיילט 73 הלוואות אויף א סומע קרוב 4000 זל. בעקומען האבען די ארימסטע פון אלע שיכטען לויט'ן איינזעהן און אנערקענונג פון 15-ער קאמיטעט, אין וועלכען ס'זענען פערטרעטען פארשטעהער פון אלע ריכטונגען, פארטייען און געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס. די גרעסטע הלוואה איז בעשטאנען פון 50 זלאטעס. אויף מעהר האבען מיר, ליידער, קיין מעגליכקייט נישט. הלוואי וואלטען מיר דאס אימשטאנד געווען אויסצופיהרען, געבענדיג הלוואות פאר די אלע נויטבעדערפטיגע, וואס ווענדען זיך כסדר צו אונז. אט ליגען אין סעקרעטאריאט פון אונזער קאמיטעט בערך 120 דעקלאראציעס פון מענשען, וואס האבען זיך אויפגעגעבען אויף הלוואות און צו אונזער גרעסטען בעדויערען קענען מיר זייער ווינש נישט נאכקומען, מחמת מאנגעל אין געלד. ווי שוין דערמאנט, גיבען מיר ארויס הלוואות אויף לאנגע טערמינען ביז א יאהר, אויף קליינע ראטעס איינצאהלונגען. עס מוז דעריבער אדורכגעהן שענע וואכען, ביז עס פליסט צוריק איין א געוויסע סומע פון וועלכער מ'קען קוים ווידער צונויפשטעלען א צוויי — דריי הלוואות. אבער וואס מאכט דאס אויס אין אנבליק פון דער גרויסער, שרעקליכער נויט צווישען די הונדערטער פויפעריזירטע און ביז גאר פעראָרימטע יודישע בעלי-מלאכות ארבייטער און קליינע הענדלער, וואס ווענדען זיך צו אונז מאסענווייז נאך הילף, נאך רעטונג.

נאך אנ'הפסקה פון העכער א האלב יאהר זינט פריינד דיימאנד איז צוריק געפאהרען קיין אמעריקא, האבען מיר די לעצטע טעג ערהאלטען פון אייך 1054 זלאטעס. גאר א קליינינקע סומע, וואס האט אונז פולשטענדיג דעזאריענטירט. ס'איז געווען, ווי מען זאגט, א קליינע חלה פון וועלכע מ'האט געברויכט שניידען א סך מוציא'ס. מיר האבען פשוט נישט געוויסט יואס מ'טוט דערמיט. ווען מען פריהער און ווען שפעטער; יועמען עפעס און ווען גארנישט. לויט דעם אבמאך, וואס מיר האבען געשלאסען מיט פריינד דיימאנד, וועלכער האט געוויס געהאנדעלט אין הסכם מיט אייערע אנווייזונגען, איז געווארען בעשטימט, אז אונזער ארטיגער קאמיטעט פון 15 איז בערופען און האט די פולמאכט צו פערטיילען אלע געלדער, וואס קימען פון אייער רעליף, לויט זיין איינזעהן און לויט ווי ער געפינט פאר פאסיג און נויטיג. טאקע אויף דעם סמך האבען אייניגע מיטגלידער פון אונזער קאמיטעט פערלאנגט אויף א זיצונג, אז די גאנצע טויזענד זלאטעס זאלען געהן פאר דער הילפס-קאסע. וואס לייסטעט א גרויסע ארבייט, וואס הייסט קאנסטרוקטיווע הילף און וואו עס ליגען אהן א שיפער דעקלאראציעס פון מענשן בכבודיגע און אנשטענדיגע, וואס צאנקען ווי א ליכט און וואס מיט א פאר צעהנדליג זלאטעס קען מען זיי דערהאלטען ביים לעבען, דאס חיי-שעה. זיי זענען געווען גערעכט. אבער מיר, ווייסענדיג גוט, אז איהר האט אויך אין זכרון צו שטיצען די ראדאמער פילאנטראפישע אינסטיטוציעס, האבען נאך א לענגערע לייכטענשאפטליכע דיסקוסיע בעשלאסען, אז מיר מוזען האנדלען אין אייער גייסט און לויט אייער ווילען, טראץ דעם וואס מיר האבען נעהאט די פולע רעכט אליין צו בעשטימען די חלוקה. קען זיין, אז אפשר האט איהר געהאט במחשבה אונז אויסצופרובען מיט די 1054 זלאטעס, וועלענדיג זיך איבערצייגען ווי אזוי מיר וועלען אין דעם פאל דעצידירען. קען זיין, אז אפשר זענט איהר אויסען געווען צו זעהן, צי מיר זענען ראוי, צי מיר זענען פעהיג אנצופיהרען מיט דער טיילונג פון אייערע אמעריקאנער געלדער. אויב דאס זאל זיין אזוי, קענען מיר אייך מודיע זיין, אז מיר האבען דעם עגזאמען גלענצענד אויסגעהאלטען. מיר האבען קיינעם פון די אינסטיטוציעס נישט נעוואלט דעגראדירען, נישט אויסשטרייכען, נישט בעטרויבען און ניט ענטרעכטען. מיר האבען זיך פשוט געטיילט מיט אייער בעשיידענע סומע. זאל זיין ווייניג, זאל זיין א פאר קארגע זלאטעס און עפעס זאל יעדער האבען. זאל קיינער נישט אוועקגעהן ליידיג און נישט זיין בע'עוולה'ס.

מיר האבען די 1054 זל. געטיילט אויפן פאלגענדען אופן:

א העלפט פון דער סומע, ד"ה 500 זל. האבען מיר לויט אנ'איינשטימיגען בעשלוס פון אונזער קאמיטעט, אוועקגעגעבען דער הילפ'ס קאסע. דאס איז געווען דער מינימום - שבמינימום, וואס קען נאר זיין. ס'וועט דערפון קוים קלעקען אויף צו בעפרידיגען העכסטענס פון 10 ביז 15 דעקלאראציעס, וואס ליגען שוין וואכען-לאנג און ס'איז ניט געווען קיין געלד אויף ארויסצוגעבען הלוואות. ס'וועט אלזא נאך בלייבען ליגן העכער 100 דעקלאראציעס, וואס וועלען אזוי גיך נישט קענען ערלעדיגט ווערן, חוץ די וואס וועלען נאך צו-קומען. ס'איז דאך א אלגעמיינע הילפ'ס-קאסע פאר דער גאנצער שטאדט. אזוי האט דאך פריינד דיימאנד ריכטיג פערלאנגט און אויך מיר זענען דערויף בעשטאנען. היינט שטעלט אייך פאר, ליבע ברידער, אונזער לאגע ווען מענשען קומען טאג - טעגליך אין דער קאסע. פון וועלכע דער גרעסטער טייל מוז צו אונזער גרויסען ווהטאג אוועקגעהן מיט גארנישט.

איהר וועט דערום אליין מודה זיין אז מיר האבן דער קאסע געגעבען דעם מינימום, און, אז זי האט פערדיענט אויף פיעל, פיעל מעהר. מיר האבען דאס אויך פערשטאנען. אבער פון דער צווייטער זייט, האבען מיך אויך געמוזט א בליק טוהען אין די אנדערע אינסטיטוציעס, וואו די לאגע איז געווען טרויריג און פיינליך. מיר האבען נישט געקענט אריבערגעהן שטילשווייגענד איבער זייער נויט און עלענד. זיי וואלטען צו אייך אפעלירט און זיי וואלטען רעכט געהאט. איהר אליין שטעהט דאך אויך אויפ'ן שטאנדפונקט, אז געבען זאל מען אלע. ס'איז נאר א פראגע וויפיעל פאר יעדען איינעם און דאס האט איהר איבערגעלאזט צו דער קאמפעטענץ פון אונזער קאמיטעט. האבן מיר טאקע אזוי געמוזט טוהן און נישט אנדערש.

בעפאר מיר האבען פערטיילט די אנדערע העלפט, האט דער קאמיטעט פון 15 דעלעגירט זיינע מיטגלידער צו מאכען א בעזוך אין די פערשידענע אינסטיטוציעס אום צו בעקענען זיך אלזייטיג ווי די לאגע זעהט דארט אויס. אונזערע דעלעגאטען האבען געבראכט הארצרייסענדע גרוסען, אז מיר זענען פשוט ווי ענטשטאנען געווארען, ווי אזוי מען טיילט פונאנדער צווישען 7 אינסטיטוציעס אזא קליינע סומע. אומעטום וואו מען איז געווען, האט זיך פארגעשטעלט איין בילד גרויליכער פאר'ן צוזייען, יעדע פון די אינסטיטוציעס טהוט א וויכטיגע און נוצליכע געזעלשאפטליכע ארבייט, אבער וואס קענען דען בעדייטען די פאר צעהנדליג זל. וואס יעדער פון זיי וועט בעקומען, אין פערגלייך מיט דעם גרויסען ים פון נויט, אין וועלכען זיי זענען פערטרינקען?

וואס איז אלזא געבליבען צו טוהן? גארנישט געבען? — דאס איז דאך געוויס שלעכט. זאל זיין עפעס, א טראפען און מיר האבען טאקע געטיילט טראפען-ווייז:

בית-יתומים און מושב-זקנים	150 זל.
קימפעטארען-פעראיין	100 „
לינת-הצדק (מעדיצינ. הילף)	70 „
צוויי תלמוד תורות (שיך)	60 „
„טאז"	50 „
„חינוך ילדים"	50 „
„הכנסת אורחים"	20 „
	500
הילפ'ס-קאסע	500
ס"ה	1000 זל.

54 זל. האבען מיר איבערגעלאזט פאר די בעשיידענסטע אויסגאבען פאר דעם סעקרעטאריאט פון 15 ער קאמיטעט, וואס איז אויך איינשטימיג אנגענומען געווארען.

דא האט איהר אנ'אויספיהרליכען בעריכט פובליקירט פאר דער עפענטליכקייט, אויף וואס יעדער גראשען אייערער איז פארוועגדעט געווארען. איהר וואלט אונז אויך געגלויבט, ווען מיר שיקען אייך איבער אט דעם בעריכט אין א געוויינליכען בריעף פער - פאסט. מיר האבען אבער בכוונה, דעם בעריכט פערעפענטליכט אין דער היגער יודישער צייטונג „ראדאמער קעלצער לעבען", וועלכע איהר קענט שוין פון לאנג, בכדי אלע ראדאמער לאנדסלייט, וועלכע גרופירען זיך אין פערשידענע פעראיינען, זאלען וויסען אז ס'איז נעדריקט אין דער צייטונג און דאס וועט זיי נאך מעהר אנרעגען צו וועלען לייגען און צו מעהר פעראינטערעסירען זיך מיט'ן גורל פון זייער געבוירען-שטאדט, וועלכע מאכט אדורך ווייט, ווייט נישט קיין גליקליכע צייטען...

ליבע ברידער, מיר פערענדיגען דעם בעריכט מיט א הייסען אפעל צו אייך, איהר זאלט נישט פערגעסען אין אונזער און אייער שטאדט ראדאם. מיר גלובען, אז די 1054 זענען בלויז א קאנטא, אנ'אנהויב פון אייער ווייטערדיגער אקציע, וואס ווערט ארגאניזירט אין ברייטערען מאסשטאב. איהר ווייסט געוויסט וואס מען הערט ביי אונז און ווי די ארימקייט פון דער יודישער בעפעלקערונג וואקסט דא פון טאג צו טאג.

אין ערווארטונג פון באלדיגע ברייטערע הילף צו בעקומען פון אייך, צייכנען מיר זיך מיט כבוד און הארציגן גרוס.

דער קאמיטעט פון 15

פאר פערטיילען די געלדער פון ראדאמער רעליף קאמיטעט אין נ י ו - י א ר ק.

מ. רובינשטיין (פרעזעס) ז"ר לצוזי (וו. פרעזעס), קורצוועל, בארמייסטער, בושאצקי, פוקס, ד"ר. פריידאס רעד. הערץ, קליינערט, מאלצמאן פייגענבוים, י. וויינגארט, מ. אפאטאווטקי, קאפלאן, מ. לאנגער.

Panu Doktorowi IGNACEMU LEWIEMU
z powodu zgonu OJCA Jego
B. P. **NAFTALEGO LEWI**
składa wyrazy szczerego współczucia

Komitet Szpitalny
przy Gminie Wyzn. Żyd.
w Radomiu

Wyrazy głębokiego współczucia
Rodzinie LEWI
z powodu śmierci Ich OJCA
B. P.
Naftali
składają
Fastmanowie.

Wyrazy głębokiego współczucia
Doktorowi LEWIEMU IGNACEMU
Jego siostrze Rozenbergowej i braciom
z powodu śmierci Ich OJCA B. P.
Naftalego Lewi
składają
Blumanowie.

צוליב׳ן טויט פון אונזער אונפערגעסליכען פעטער

ר׳ נפתלי לעווי נ. ע.

דריקען מיר אויס אונזער הארציגסטען מיטגעפיהל די
חשוב׳ע זיהן און טאָכטער

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

די פאמיליעס טענענבוים און האנדעלסמאן.

מיין אינניגסטען מיטגעפיהל און ביילייד דריק איך אויס
ד״ר לעווי מיט זיין פאמיליע
צוליב׳ן טויט פון זייער פ א ט ע ר

ר׳ נפתלי לעווי נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

איתמר אדלער

Jedynie **IDEAL JAWA**
z DZWONKIEM
jest prawdziwą opatentowaną domieszką do kawy z aromatem czekoladowym.

Zarząd Domu Sierot i Starców
składa serdeczne podziękowanie dyrekcji kina „A P O L L O" za stałe korzystanie z filmów przez sieroty.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיל דעם װ. פרעזעס
פון אונזער געזעלשאפט ד״ר לעווי צוליב׳ן טויט
פון זיין געשעצטען פ א ט ע ר

ר׳ נפתלי לעווי ז״ל

המקום ינחם אותו בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

די פערוואלטונג פון דער געזעלש. „עזרה"
א י ן ר א ד א ם.

Zarząd Domu Sierot i Starców
wyraża swoje najgłębsze współczucia
Doktorostwu L E W I
z powodu zgonu b. p.
Ich OJCA
ZARZĄD.

ד א נ ק ז א ג ו נ ג.

מיר בעשטעטיגען דאָס דערהאַלטען די 100 זל. פון ראַדאָמער קאָמיטעט און דאַנקען אונזערע שוועסטער און ברידער פון אַמעריקא, און אויך דעם אָרטיגען קאָמיטעט פון 15, וואָס זיי האָבען נישט פערגעסען אין אונזער אינסטיטוציע.

די פערוואלטונג
פון קימפעטאָרען - פעראיין
א י ן ר א ד אָ ם.

ד א נ ק ז א ג ו נ ג.

נאָכ׳ן בעסטעטיגען דאָס דערהאַלטען די 50 זל. געפינען מיר פאר א חוב צו דאַנקען דעם ראַדאָמער רעליעף קאָמיטעט אין ניו-יאָרק און אויך דעם היגען קאָמיטעט פון 15 פאָר דער בעשיידענער סומע וואָס איז בעשטימט געוואָרען פאָר אונזער אינסטיטוציע.

מיר וואָלטען זיך געפילט בע׳עוולה׳ט, ווען נישט דאָס, וואָס ס׳איז בכלל געקומען זעהר א קליינע סומע. מיר פערהאָפען אָבער, אז ביי די נעכסטע געלד-זענדונגען, וועט אונזער עוולה אויסגעבעסערט ווערען, אָבשאַצענדיג די וויכטיגקייט פון אונזער אַנשטאַלט.

די פערוואַלטונג פון „חינוך-ילדים" אין ראַדאָם.

ד א נ ק ז א ג ו נ ג.

מיר בעשטעטיגען דאָס דערהאַלטען די 150 זל. פון 15-ער קאָמיטעט און דריקען גלייכצייטיג אויס א דאנק די ראַדאָמער לאַנדסלייט אין אמעריקא ווי אויך דעם אָרטיגען קאמיטעט פאר דעם געדענקען אין אונזער אינסטיטוציע.

די פערוואַלטונג
פון בית-יתומים און מושב זקנים
א י ן ר א ד אָ ם.

KINO APOLLO

שבת 3 זונטאָג 12 און 1^{45}
צו ב י ל י ג ע פרייזען
דער פילם ענטציקט און פאַסצינירט

MAYERLING

דאַניעלאַ דאַרעו, שארל בויער

מ א נ ט א ג
פייערליכע פרעמיערע פון דער
פוילישער רעוועלאַציע - קאָמעדיע

Piętro wyżej

מיט ע. ב א ד א

נאָר ביז זונטאג אײנשל.
אַ גרויסע עראָטיש - עגזאָטישע דראַמע

די דזשונגל=קעניגין

אין דער הויפט - ראָל דער בעסטער ארטיסט
פון האָליוואוד און אַמעריקאַ, בעריהמטער

ראַי מילאנד

דער פילם איז דער רייכסטער אין דער
וועלט, דער פילם האָט געקאָסט 2000.000 דאָל.
איבער׳ן פראָגראַם: קלאַנג-צוגאבען און די נייסטע פאָט-יוואָך

KINO APOLLO

„Kto chce długo żyć
powinien się w wannach **ADLERA** myć".

צו דער ראדאמער בעפעלקערונג

די לאנג - יעהריקע
און גוט - בעקאנטע
אדלערס וואננעס וואַעל 5

זעננען אָפען יעדען טאָג

סאָלידע בעהאַנדלונג צוגענגליכע פ ר ײ ז ע ן
קומט און איבערצייגט אײך!

„STYL"

פריערהאנגען,

קאַפּעס, ראלעטען א. ד. גל.

צו בעקומען

ראדאם מ. רעיא 23 (פריהער שפאציר גאס)

פרייזען צוגענגליכע

פ א ר ב ע ר ײ
כעמישע פראלניע און חעש

M. CICHOŃ

Centrala: RADOM, Rwańska 23.
Filje: RADOM, Słowackiego 25
„ SKARŻYSKO Staszyca 18
„ Wierzbnik Starachowicka 36

רעיעלע ארבייט!

קעלנער צו 15 גר.

נעמט אָן צו „וואַשען: מענער, דאמען און קינדער-קליידונג
נעמט אויך אן צו פּיצען:
פוטערנע קורטקעס, קאַפּעלושן, הענטשקעס,
פלוש, סאמעט, מעבעל - גאבעלין און דיוואנען.

Już są do nabycia
w sklepach oraz kioskach tytoniowych
opatentowane gilzy do papierosów
w pudełku - futerale

„R E N O M A"

fabryki: **E. PASCHALSKI i S-ka**

פערנאכלעסיג נישט דיין גורל

אט איז אנ׳אויסצוג פון געווינסען וואָס בעשטעטיגען אז דאס
גליק דיענט שטענדיג אונזערע שפילער

זל. 100.000	אויפ׳ן נומער	32805	
100.000 „	„	„	35922
100.000 „	„	„	81482
100.000 „	„	„	157961
50.000 „	„	„	27813
50.000 „	„	„	56091
50.000 „	„	„	67790
50.000 „	„	„	179183
25.000 „	„	„	67562
25.000 „	„	„	105345
25.000 „	„	„	160232

ווי אויך א סך אנדערע געווינסען זענען געפאלען אין אונזערע
גליקליכע קאלעקטור

L. GOLDBERG

Warszawa Zabia 4. Konto P.K.O. 9529.

לאָסען צו דער 1-טער קלאס זענען צו בעקומען

אויסערשטעטישע בעשטעלונגען פאר דער פרעמד חערט
ערלעדיגט מיט דער נעכסטער פאָסט

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to

kuchenki żelazka
grzejniki do rurek,
poduszki i inne.

Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

Kino ADRIA

שבת דעם 13 - טן 12 און 2 אז.
זונטאג דעם 14 טן 12 און 2 אז.

פריהמארגען - פילמען

צו בילינע פרייזען

א שענע ליבעס - דראַמע

CHINSKIE MORZA

אין דער הויפט-ראָל 3 פילם שטערענס
קלאַר געבל, זשאַן הארלאָוו, וו. בעער
איבער׳ן פראָגראם׳ קלאנג - צוגאַבען

ביז זונטאג דעם 14 אײנשל.
די שענסטע פוילישע פילם-אָפערעטקע

PANI MINISTER TANCZY

אין דער הויפט - ראָל די בעריהמטע פוילישע זינגערין

טאלא מאנקעוויטשובנא

אלעק. זשאַבטשינסקי
זניטש, טשיזיקלינסקא
איבער׳ן פראָגראם: א קאָליר־טער צוגאב און פאט - וואך.

Kino ADRIA

TARYFA OGŁ.: Na 1-szej stronie 1 mm 1 szp. 40 gr. w tekscie 1 mm 1 szp. 60 gr. na ostatnie stron. 1 mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אבאָנאמענטס פרייז: פאר א חודש אין פוילען 1 זלאָט
אין פראנקרייך, בעלגיען 4 פראנק
אין אנדערע לענדער 30 סענט

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC. tel. 15-18 .טעל Wydawnictwo „Radomer Kielcer Leben" Radom sewerlikowska 20